הלכה · טור · מפרשים

כפי אהרן על טור אורח חיים

רבי אהרן בן עזריאל

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

כפי אהרן על טור אורח חיים

רבי אהרן בן עזריאל

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/כפי-אהרן-על-טור-אורח-חיים/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

סימן א 4
א 4
ב 4
ג 5
ד 6
ה 7
ו 7
ז 8
ח 8
ט 9
סימן ב 10
א 10
ב 11
סימן ד 12
א 12
ב 13
ג 14
סימן ח 23

חידושים על טור וב"י א"ח מבן הרב המחבר זלה"ה.

סימן א

א

ב"י **יהודה** בן תימא אומר וכו' פרט ד' דברים וכו' משום דלכאו' נר' שאלו הדברים ארבע שהם ב' דקל כנשר היינו רץ כצבי ועז כנמר היינו גבור כארי וא"כ יקשה על יב"ת למה כפל הדברים במלות שונות זה פעמיים וכו' ע"כ ולפק"ד נ"ל דאי מהא לא איריא דהא שפיר קאמר יב"ת שהם ד' דברים ולאו דכפל במלות שונות אלא מדבר בד"מ על אדם אחד שתפסו מטרוניתא אחת והכניסתו לביתה בדברים ומדברים הדברים עד שתבעה אותו בפה מלא ובגו"ד העצה היעוצה היא בד' דרכים הללו שמנה יב"ת כי בתחי' והוא היסוד הגדול שצריך שיעיז מצחו כנגדה ואל יאמר איך אשוב פני מטרוניתא כזאת ריקן ואעיז פני כנגדה למאן בשאלתה אלא אף הוא ישיב אמריו בפה מלא לא אוכל כבדך אלא דעכ"ז אף היא תחזור לפייס בדברים כי ע"כ התיקון לזה הוא שיהא הוא קל כנשר לקום לברוח מפניה אלא שאם כה עשה ויעזוב בגדו אצלה וינוס ויצא החוצה היא גם היא תצא אחריו לזה צריך שיהא רץ כצבי לינצל מפח יוקשה אלא שאם גם היא רצתה עד כי לא יוכל מלט נפשו אז צריך שיהא גבור כארי ויתחזק לבו כדי שלא יתפתה עד שיהפך הוא את לבה וינצל ממנה וכיוצא באלו הדברים תמצא בעצות היצה"ר שהם נגררים זה אחר זה כמו שסידר יב"ת ולעולם שהם ארבע ולא ד' שהם ב' וק"ל:

ב

שם **ומ"ש** בעבודת הבורא משום דקצת דברי' אלו נר' שהם היפך עבודתו ית' שהעזות נא' עליו עז פנים לגיהנם ועל הקלות ראש אמרו שמרגיל לערוה והמרוצה והגבורה נר' שהם טובים לעניני העוה"ז ואין לעבודתו ית' עסק בהם ולכך אמר שהם לעבודתו ית'. ולפק"ד לא ידעתי מאי קאמר דאיך ניסק אדעתין בדבר כזה אחר שיב"ת קאמר בהדיא לעשות רצון אביך שבשמים א"כ מוכרח שיהיו כולם בענין לעשות רצון אבינו שבשמים ועם שיהיו בדרך עזות וקלות ושיהיה המרוצה והגבו' בדרך זו ומה בא הטור ז"ל לאשמועי' שהד' אלו דיב"ת הם לעבודתו ית' ע"כ אני או' שכונת הטור ז"ל במתני' דיב"ת כמ"ש בעניותין באות א' והיינו דקאי על מניעת העבירות אלא דלזה הוק' לו דאם יב"ת קאי על מניעת העבירות לא הי"ל להזהיר אלא על גבור כארי כי כשיהיה לבו כארי לעשו' רצון אביו שבשמים ממילא יהא עז כנמר ואם יצטרך יהיה קל כנשר ורץ כצבי אל"ו מדפרט

ד' דברים הללו ודאי דקאי יב"ת בעבודת הבורא ית' כלו' בעשית המצות שלזה צריכים אלו הד' דברים כדמפרש ואזיל וק"ל:

ג

שם **ומ"ש** והתחיל בעז כנמר לפי שהוא כלל גדול בעבודתו ית' משו' דק' דלפי מה שמפ' קל כנשר ורץ כצבי וגבו' כארי על האברי' אלו הי"ל להקדי' ואח"ך הי"ל עז כנמר שאינו רומז לאבר מיוחד ע"כ והיק' הרב נוה שלום בחי' על הטור א"ח סי' א' אות א' וז"ל ול"נ דאי מהא לא איריא דמפני מה שהוא אינו על אבר מיוחד ליתיה בקדימה אלא באיחור ע"כ ולפק"ד לק"מ ושפיר קאמ' מרן והוא דאם באמת לא היה האי עז כנמר כלל גדול בעבודת הבורא ית' על כולם אלא היה אזהרה כאחד מהם אדרבא הי"ל להקדים יב"ת ולהתחיל באלו השלשה שהם רומזים על האברים שהם כלי המעשה ואח"ך לומר הוי עז כנמר שאינו רומז לאבר מיוחד כי הגם שכינו העזו' בפנים כאומרם עז פנים לגיהנם מ"מ אינו אלא בעבור כי מדת העזות נכרת בפני האדם והיא באמת אינה אלא מטבע ושכל האדם אשר לא כן עתה שהתחיל בעזות הא בכלל מאתים מנה כי כיון שהזהיר שיהיה עז כנמר בעשית המצות ויגבר שכלו לכך תו לא יצטרך להזהיר על השלשה הנותרים כי ודאי יעשו כלי המעשה מה שיגבר שכלו כי ע"כ לא היה לו להתחיל אלא בכלי המעשה ואח"ך על כלל הגוף ע"ד תנה בנך לבך לי ועיניך וכו' כי כן הוא הדרך אי לאו שהוא כלל גדול וק"ל. והנה הרב ב"ח ז"ל פי' כונת הטור בדרך אחר וז"ל אבל כיון שבא לפרט פרטי העבודה ומשמעות עז כנמר הוא לומר שיהא עז בשעה שהוא עושה עבודתו שלא יפסוק ממנה בשום פנים לפי"ז ק' דמאחר דקל כנשר ורץ כצבי משמעותן הוא שיהא קל ורץ לעבודתו ית' אם כן הו"ל להקדימן דהלא מוקדם הוא קל ורץ ואח"ך עוסק בעבודה ואמר לפי שהוא כלל גדול וכו' כלו' ענינו אינו כ"א אזהרה על שיעיז פניו כנגד המלעיגים וכו' והוא כלל גדול שצריך להזהיר עליו בתחי' ע"כ והרב נוה שלום לשם היק' עליו וז"ל וגם עליו יש להרגיש דאי מהא לא תמנע מזה הקדימה משום דאם אינו מסכים בלבו שיהא עז פני' בעבוד' ולא ישוב מפני כל לא יהיה רץ וקל לעבודה משום דחושש דשמא מתלוצץ איזה אדם על העבודה ותמנע היתה לעבודתו ונמצא רץ בחינם משו"ה הקדים בעז כנמר ע"כ. ולפק"ד גם בזה לא צדק הרב ז"ל דאם כנים אנחנו בזה דנקט תחי' עז כנמר שיהא עז בשעה שעושה המעשה והיינו שיניח בדעתו כן בכדי שיהא קל ורץ ולא יהא רץ בחינם א"ם הדרא קו' לדוכתא דלא הי"ל תו למימר קל ורץ וגבור כי ממילא כיון שהניח בדעתו להיות עז בעבודתו ית' יהיה קל ורץ וגבור ול"ל להזהיר ועוד נ"ל שהכריחו להב"ח לפר' כן משום דהטור כ' וכן דוד המלך ע"ה היה מתפלל על שלשתן

אלא ששינה הסדר שהתפלל תחי' על קיום המצות וכ' הר' ב"ח בס"ק ג' ויהודה בן תימא שבא להזהיר את האדם הזהירו תחי' על העון ע"ד סור מרע ועשה טוב והשתא ק"ל דמי הכריחו להטור לפרש דברי יב"ת דהאי עז כנמר היינו שהוא כלל גדול נימא דהיינו כפשטיה שבא להזהיר תחי' שיסכים בלבו שיהא עז בעבודה ולא ישוב מפני כל כדי שיהא רץ וקל וא"כ נמצא כי יב"ת נקט תחי' כדוד הע"ה שהזהיר על עשית המצות וע"כ כ' הב"ח ז"ל כי גם לפי פשטו מוכרח שיהא שיב"ת שינה הסדר מדוד משום דק' דל"ל ליב"ת להזהיר תחי' על עסק העבודה הלא בתחילה הי"ל קל ורץ ואח"ך עוסק בעבודה דמילתא דפשי' הוא שלא יקדים עז כנמר בכדי שיסכים בדעתו להיות עז בעבוד' בכדי שלא יהא קל ורץ בחינם דא"כ לא יצטרך תו לקל ורץ וגבור כי ממילא יבואו אלא מוכרח שיהא האי עז כנמר כלל גדול שצריך להזהיר עליו בתחי' ולא מיירי בענין עשית העבוד' והמצוה ודו"ק:

ד

ב"י **ומ"ש** והתחיל בעז כנמר וכו' ועוד שלא היה ראוי להתחיל במדת עז אעפ"י שהיא בעבודת הבורא ית' ע"כ ולפק"ד קל"ט דהא ה"ה דלא הי"ל ליב"ת להתחיל ג"כ במדת קל כנשר כיון שמידה זו ג"כ היא מביאה לערוה כמ"ש הוא ז"ל בתחי' דבריו א"כ מעתה ממ"נ אי איירי יב"ת שבא להזהיר על מניעת העבירות והיה מתחיל ברץ כצבי א"כ לא היה צריך תו לו' קל כנשר אח"ך דכיון שהגיע למידת הריצה ודאי שהיה קל לקום ואם מיירי בהזהרתו על עשית המצות ויהיה קל כנשר ענינו על עצימת העינים שלא לראות ברע א"כ אם לא יזהיר עליה תחי' לא יבא לרוץ לעשות המצוה כי יטה לבו אחר עיניו ולא ירוץ אלא לעשות הרע ואם באמת שרץ לטובה כי לא נתפעל מראית העינים לא יצטרך תו לומר עז וגבור ואין לו' דס"ל להב"י ז"ל דמ"מ היה יכול להתחיל במידת קל, כנשר ולומר כי אינו דומה למידת עז דמידת הקלות היינו שירגיל לערוה ואולי לא ירגיל דהא גם במידת העזות דנקט יב"ת היא ג"כ כשיעור זה כמו שפי' הב"י לקמן בד"ה ומ"ש ע"כ הזהיר וכו' מפני שמידת העזות מגונה וכו' ואין ראוי להשתמש ממנה כלל אפי' בעבודת הבורא ית' וכו' כי יקנה קנין בנפשו להיות עז אפי' בדברים שאינו בעבודת הש"י ע"כ דנמצא דמידת עז כנמר וקל כנשר לפי דבריו חד שיעורא נינהו ומהתימה על הר' נוה שלום ז"ל לשם שלא נר' לו בישוב דברי הטור אלא טעם זה דהב"י ז"ל ואחר המחי"ר לא דק כי גם טעם זה אינו מעלה ארוכה כמ"ש וע"כ נ"ל נכון כט' הב"ח ודו"ק:

ה

שם **ומפני** שעדיין יקשה שאין ראי' מריב"ז שלענין מורא מלעשות העבירה אפשר שירא האדם מב"ו וכו' אמנם אין לך אדם שיניח מלעשו' מצות הש"י מפני בושת ב"ו לשיצטרך יב"ת להזהיר עליו לכך הביא ראיה מדוד. והרב בני חיי משם המוהר"א זרחי' גוטא ז"ל והב"ח ז"ל בסי' א' ס"ב היק' עליו דא"כ לא הי"ל להטור ז"ל להביא הא דריב"ז כל עיקר כיון שהכל נופל בראית דוד הע"ה יעו"ש ולפק"ד נ"ל לו' דתרוייהו אצטריכו דאי מההיא דריב"ז אין ראיה לשיצטרך יב"ת להזהיר שלא יתבייש מלעשות המצוה דנימא דעל היראה הוא דקאמר ריב"ז אבל לא על הבושה דאין אדם בוש מלעשות המצוה להכי הוצרך להביא ראיה מדוד דמצינו ששיבח עצמו שלא היה בוש מהמלעיגי' מוכרח דאיכא בושה ואהכי הזהיר יב"ת ע"ז וכמ"ש הב"י ז"ל ואי מההיא דדוד לחודה אין ראיה לשיבא יב"ת להזהירנו שנהיה עז בעשית המצות כנגד המלעיגים דאי"ל דשאני דוד דכיון דמצינו שנשתבח ג"כ במידת החסידו' כדאמרי' בפ"ק דברכות די"ב ע"א לא חסיד אני וכו' יעו"ש דכיון דהגיע בגדר זו אהכי נשתבח גם בזו דהא לא מיחזי כיוהר' אשר לא כן בשאר כל האדם דלא בא בגדר החסידות אם כה יעשה שיהיה עז כנמר מיחזי כיוהרא א"כ לא יזהיר יב"ת ע"ז שלא יבוש מהמלעיגים דהא יותר טוב הוא שיעצנו בהצנע לכת עם אלדי"ך א"כ מוכרח שלא יהיה כונת יב"ת בדרך זה דעשית המצות אלא במניעת העבירות ע"כ הביא הא דריב"ז לומר דכיון שמצינו לריב"ז שהזהיר לתלמידיו על ענין היראה שירא מב"ו ואיכ"ל דכן הוא לענין הבושה מכיון שלמדנו מדוד הע"ה דאיכא בושה ומצינו שהזהיר לתלמידיו אף כי היו גדולים וחשובים אפי"ה הזהיר אותם על היראה בערך בינוניים א"כ כשאמרי' דכן הוא על הבוש' היינו כי גם בערך בינוניים איכא למימר דכן הוא על הבושה דאיכא בושה במה שצריך ליזהר עליו ועל כן הזהיר יב"ת על כל האדם במידת עז כנמר שלא ישוב מפני כל ולא מיחזי כיוהרא וק"ל:

ו

שם **וא"ת** אפי' כשהיה בורח בין האומות היה מכובד ביניהם ולא היו מלעיגים עליו לכך כ' אף כי היה נרדף כלו' אעפ"י שהיה מכובד ביניהם מ"מ להיותו נרדף היה מקום להלעיג עליו כשרואים אותו מחזיק בתורתו באומרם אליו יום יום הלא יראתך כסלתך וכו' ע"כ נ"ל בזה כונתו ז"ל דהוק' לו דל"ל להטור ז"ל לו' אף כי היה נרדף ובורח לבין האומות כי לא הי"ל אלא אף כי היה בין האומות וכו' אלא דאם היה אומר כן עדיין הייתי אומר דגם מדוד אין שום ראיה לשיצטרך ריב"ז להזהיר דמנ"ל להטור דמשום היותו לבין האומות היו מלעיגי' עליו דאהכי היה מחזיק בתורתו עדיין נימא דמכובד

היה ביניהם ולא היו מלעיגים עליו ואהכי היה מחזיק בתורתו ואיכ"ל כמו ששלל הב"י ז"ל יעו"ש לזה הוסיף הטור מלת נרדף ובורח להורות דהיה מקום להלעיג עליו על כי היה נרדף ובורח והיה מחזיק בתורתו באומרם אליו יום יום הלא יראתך כסלתך. ועיין להב"ח שהיק' על הב"י ז"ל שלא הי"ל להטור אלא לומר כי היה נרדף יעו"ש ולפי מה שכתבנו לק"מ ודו"ק:

ז

שם **ומ"ש** וכן דוד הע"ה היה מתפלל על שלשתן אלא ששינה הסדר כלומר שינה מסדר שאמרו חכמים העין רואה והלב חומד וכלי המעש' גומרים והוא התחיל בכלי המעשה שהם הרגלים ואח"ך הלב ואח"ך העינים והט' כי חכמים התחילו מן הקודם אל המאוחר ודוד המלך התחיל להתפלל על המאוחר שהם כלי המעשה ואח"ך חזר להתפלל על סביבותיו שהם הלב והעינים ע"כ. ויש לדקדק דכיון שהתפלל דוד על כלי המעשה שהם הרגלים למה הוצרך להתפלל תו על הלב ועל העינים דהא אף אם יראה ברע ויטה לבו לא יגמרו כלי המעשה לפי שהתפלל עליהם שיעשו הטוב והישר ולמה לו להתפלל על הלב והעינים אם לא נאמר שדוד התפלל עליהם ע"ד לא זו אף זו כלו' לא זו שלא יעשו הכלים את הרע בעיניך ויעשו המצות אלא אף זו שלא יטה הלב ולא יראו העינים וע"ז לא נקט כסדר יב"ת משום דאם היה מתפלל תחי' על העינים לא יצטרך תו להתפלל על הלב ועל הרגלים כמ"ש כ"ז הב"י בתי' השני ומן התימה עליו כי לא הי"ל לעשותו אלא תי' א' ולא שני תירוצי' כיון דבהכרח שניהם יתפרשו כא' ודו"ק:

ח

שם **שם** בתי' השני ודוד הע"ה שהיה מתפלל לפני הקב"ה אילו היה מתפלל תחי' העבר עיני מראות שוא שוב לא היה צריך להתפלל על הלב ואילו היה מתפלל על הלב לא היה צריך להתפלל שוב על הרגלים שאם הלב נוטה לטוב שוב לא יחטאו כלי המעשה וכו' ע"כ ק"ק דהרי הוא ז"ל פי' לעיל מזה על דברי הטור בכונת יב"ת וז"ל ומ"ש ואמר גבור כארי כנגד הלב ואמר רץ כצבי כנגד הרגלים וכו' ומה שהקדים יב"ת רץ כצבי לגבור כארי אפש' שטעמו לו' הוי קל לעצום עיניך מראות ברע כדי שתוכל להיות רץ כצבי לעבודתו וכו' ועי"ל שלפי שקל כנשר הרצון בו קלות לעצום עיניו מראות ברע ורץ כצבי הוא לרוץ לעבודתו ית' סמכן זה לזה כי גם את זה לעומת זה עשה וכו' זה לעצום עיניו וזה להיות קל ברגליו כאחד הצבאים אשר בשדה לרוץ לעבודת בוראו ע"כ מפורש יוצא מדבריו דאזהרת יב"ת תרתי הויין להיות קל כנשר במניע' העבירו' ולהיות רץ כצבי וכו' בעשית המצות א"כ מעתה גם בתפל' דוד יכולים אנו לומר שאף אם היה

מתפלל תחילה העבר עיני מראות שוא אפי"ה היה צריך להתפלל על הרגלים והלב כי לא התפלל בהעבר עיני מראות שוא אלא על מניעת העבירות והוא לא היה רוצה להיות יושב ובטל ושפיר היה יכול להתפלל על הרגלי' והלב על עשית המצות כדרך שהזהיר יב"ת ע"ד סור מרע גם לתי' ראשון כנז"ל שהזהיר יב"ת תחי' בקל כנשר כדי שיוכל להיות רץ כצבי להאי ט' נמי ק' שגם דוד כך הי"ל להתפלל תחי' בהעבר עיני מראות שוא כדי שיוכל להתפלל על השאר על הסדר כי אם לא יתפלל תחי' ע"ז אפשר שיראה ברע ויטה לבו ולא יניחנו היצר להתפלל תו על הדריכני וכו' ודו"ק:

ט

שם **וטוב** לומר פ' העקידה ופ' המן ויו"ד הדברות וכו' ואע"ג דאמרי' פ"ק דברכות שביטלום מפני תרעומת המינים וכו' איכ"ל דהיינו דוקא בציבור אבל ביחיד דליכא תרעומת המינים טוב לאומרה וכו' ע"כ. ולפק"ד לא ידעתי מנ"ל לחלק כן דנימא דאף בציבור תשתרי וע"כ ל"א התם דביטלוה היינו משום דביקשו לקובעה בברכה עם הק"ש אבל בלא"ה ש"ד והרב"ח ז"ל ס"ק ו' הבי"ד הב"י הללו וכ' וז"ל וכן משמע בתשו' הרשב"א ז"ל בסי' קפ"ד דכל בצבור אסור ואפי' לא קבעום בברכת ק"ש וכו' ע"כ ולא ידעתי מנ"ל בעד הרשב"א כן דהן אמת דבדברי השואל שם סתם מיירי מ"מ מהראיות שהביא הרשב"א ז"ל מוכרח שהבין בדברי השואל דביקשו לקובעה בברכה דאל"כ ל"ל להרשב"א ז"ל להביא ההיא דמס' תמיד אמר להם הממונה וכו' והם ברכו וקראו עשרת הדברות עד דלימא כבר ביטלוה וכו' כדאיתא בפ"ק דברכות יעו"ש כיון דאעיקרא איהו לא מיירי בקביעות בברכות ולא הי"ל להביא אלא ההיא דפ"ק דברכות דכבר ביטלוה כמ"ש הוא ז"ל דמשמע דלישנא דכבר ביטלוה דהיינו דלגמרי ביטלוה אפי' בציבור מלבד דלפי האמת האי כבר ביטלוה שפ' הר' ז"ל דמשמע ליה דלגמרי ביטלוה אפי' בציבור הא לא מכרעא דהא מה שאמרו כבר ביטלוה היינו על מ"ש בתחי' שם אף בגבולין ביקשו לקרות כן משמע בהדיא כן כמו שקראו במקדש בברכות וכן מאי דקאמר אח"ך סבר למקבעינהו בסורא למקבעינהו בנהרדעא האי למקבעינהו נמי משמע למקבעינהו בברכות ועוד דהרי בהדיא כ' מהרש"ל ז"ל בתשו' הבי"ד הכנה"ג א"ח סי' א' הגהב"י דהרשב"א ז"ל מיירי לקובעם בברכת יוצר אבל לאומרה בכל יום לכבוד התורה מצוה גדול' לאומ' וע"ז כ' הר' בעהט"ו וטוב לאומר' וכו' יעו"ש ועיין להר' מטה יאוד' סי' א' ס"ק ו' ולהר' מחזיק ברכ' חא"ח סי' א' אות ח':

סימן ב

א

ב"י **וימהר** לקום וכו' ואפשר דה"ק לא ראו קורות ביתי מקום אימרי חלוקי כלומר הבשר שכנגד אימרי חלוקי שכשאימרא התחתונה עולה לצד הראש כשבא לפשוט חלוקו הולך ומתגלה בשרו אם לא יהא מכוסה ע"כ וי"ל דהא אם לא יהא מכוסה מתחת מאי איריא שכשבא לפשוט חלוקו לצד הראש שהולך ומתגלה בשרו הלא גם אם יפשוט חלוקו דרך הרגלים כן יהיה שכשתרד חלוקו לצד הרגלים הולך ומתגלה בשרו. תו י"ל בתי' השני שכתב וז"ל אי"נ ה"ק שכשהיה בא לפשוט חלוקו לא היה מהפכו מצד פנים לחוץ כמו שהוא דרך בני אדם אוחז בשולי חלוקו ומהפכה כלפי ראשו וכו' והטעם שלא היה עושה כך משום דא"כ בהכרח היה מגלה קצת מגופו אלא היה פושטו כדרך שלבשו מצד פנים שאז היה יכול לפושטו בענין שלא יראה גופו כלל עכ"ל ובודאי דמיירי כשעדיין לא היה מכוסה דהא הוא ז"ל בא לתת טעם שבפשיטותו היה נר' בשרו עד שהיה צריך להתכסות והוא בא לפרש באיזה אופן הוא שהיה נר' בשרו א"כ מאי שנא דאם יהפוך החלוק בפשיטותו הצד פנים לחוץ שיראה בשרו ובפשיטותו כלבישתו שלא יראה בשרו כלל לין שאין עליו כיסוי כשיפשוט חלוקו באיזה אופן שיהי' יראה כל גופו ואי מיירי בשכבר נכנס גופו תחת הסדין ונתכסה גם בזה לא יהיה הפרש כלום דהרי הוא יכול לפשוט חלוקו תחת הסדין באיזה אופן שירצה ולא יראה מבשרו כלום ואפי' בהפיכת החלוק הפנים לחוץ וכמו כן ק' במאי דסיים לפרש דברי רש"י ז"ל כשפושט חלוקו כמו שהוא לובשו דרך ראשו מכסה עצמו תחי' היינו לו' ששני דברים היה עושה האחד שהיה פושט חלוקו כדרך שלבשו שצד התפירות לצד פנים השני שהיה מכסה את עצמו תחי' דהרי אם הוא כפשטיה שהיה מכסה את עצמו תחילה מאי קאמר רש"י שהיה פושט חלוקו כדרך שלבשו דמה בא לאשמועי' הלא אף בהפיכה היה יכול כיון שכבר כיסה עצמו תחי' וכאמור כי ע"כ נ"ל דכונת הב"י ז"ל בפי' דברי רש"י הוא בשיעור זה דהיינו דכשהוא בא לפשוט החלוק כדרך שהוא לובשו הפנים לצד פנים אז הוא יכול להיות עולה החלוק למעלה ולהיות מתכסה בסדין כאחד ולא ירא' מבשרו כלום וכל מה שמעלה מהחלוק מכסה בסדין ולא יהיה הפרש ביניהם אשר לא כן אם יבא להפשיט החלוק בהפיכת הפנים לחוץ שמשיהפוך החלוק עד שיתכסה מאי דביני ביני יתראה מקצת גופו כי לא יוכל להיות מהפך ומתכסה שניהם כאחד והיינו דקאמר שרש"י תרתי בא לאשמועי' שהיה מפשיט חלוקו כדרך שלבשו שצד התפירו' לצד פנים השני שהיה מכסה את עצמו תחי' כלו' דבדרך זו שהיה עושה שהיה פושט חלוקו כדרך שלבשו היה

יכול שהיה מכסה את עצמו תחי' דהיינו דמלבד שהיה מכסה את עצמו עוד זאת זהירות יתירה היה עושה שהיה פושט חלוקו כדרך שלבשו התפירות לצד פנים שבאופן זה לא היה נר' מבשרו כלום כי היה יכול להיות מתכסה תחי' והיה מעלה החלוק והסדין כאחד אשר לא כן אם היה מפשיט חלוקו בהפיכת פנים לצד חוץ דאף דהיה מתכסה מ"מ היה נראה קצת מבשרו כי לא היה יכול לכסות תחי' אלא שהיה מהפך ואח"ך מכסה ואיכא רווחא דביני ביני מעתה מדויקי' דברי הטור שהביא הרב"י וז"ל וכשיגיע לחלוק לא יהפכנו ממט' למעל' שא"כ נמצא גופו ערום אלא יפשיטנו דרך ראשו ויכסה עצמו בסדינו מתחת ויכנס במטתו ומדלא קאמ' תחי' אלא יכסה עצמו בסדינו ויכנס עצמו במטתו ויפשיטנו מוכרח כדכתי' והיינו ממש כמו שפי' הטו"ז סי' זה ס"ק א' ע"ד רש"י יעו"ש ולפי"ז גם תי' הראשון של הב"י ז"ל אתי שפיר דהיינו דממה שהוא מעלה החלוק דרך הראש אם לא יתכסה יתגלה בשרו אלא היה מעלה ומתכסה ובתי' השני חידש החילוק שיש בצד פנים לפנים או לחוץ ומהתימה על הרב מטה יאודה בסי' זה שכ' דמה שנר' בכונת פירש"י הוא כמ"ש המהרש"ל וכמ"ש הב"ח ואין צורך לדברי הטו"ז ולפמ"ש הב"ח כי כונת המהרש"ל היא כתי' השני דהב"י ולפי מ"ש בעניותין בכונת דברי הרב"י בתי' השני שוים הם עם פי' הט"ז ואין חילוק ביניהם כלל ושו"ר להר' נוה שלום ז"ל שכ' ככל מ"ש ותעלוזנה כליותי כי זכיתי לדעת עליון ודו"ק:

ב

שם **וכשינעול** מנעליו וכו' הכי איתא בפ' במה אשה וכו' אמר ר' יוסף וכו' דעבד הכי עבד ודעבד הכי עבד וכ' התוס' דלא פליגי רי"ו ובריית' דרי"ו ה"ק אע"ג דימין חשיבא לענין בוהן יד וכו' יכול לנעול של שמאל תחי' כיון דשמאל חשיבא לגבי א ובריית' קמ"ל דאע"ג דשמאל חשיבה לתפלין יכול לנעול של ימין תחי' וכו' עכ"ל וי"ל דהרי התוס' ז"ל דחו פי' זה מכח מאי דקפיד רי"ו על רב שמן וכ' משם ר"י דעבד הכי עבד מי שרוצה לחבב של שמאל משום מצות תפלין הרשות בידו וכו' ורי"ו היה דרכו לחבב יותר כל שעה של שמאל ור' שמן לא היה יודע א"כ ל"ל להרב"י ז"ל לאתויי פי"ז על דברי הטור דפסק דיצא אדם ידי שתיהן וינעול של ימין תחילה ויקשור של שמאל תחי' דהרי לפי' קמא דהתוס' אין אנו צריכין לבקש אופן לצאת ידי שניהם דהרי רי"ו ובריית' אעיקרא ל"פ ולא הקפידו כלל בדבר אלא אדרבא הם הניחו לנו הבחירה בידינו באומרם שאין קפידא בדבר ומהתימה על התוס' ז"ל איך לא סתרו פי"ז גם ממאי דקאמר רנב"י ירא שמים יצא ידי שתיהם דמשמע בהדיא דרב יוסף ס"ל דפליגי רי"ו ובריית' ומשו"ה קאמר רנב"י דירא שמים יצא ידי שניהם והן אמת דלפי' ר"י דמשמע דס"ל דפליגו רי"ו

ובריית‌א אלא דקאמר ר' יוסף דעה"ע דמי שרוצה לחבב יותר וכו' ק"ט האי דקאמר ר' אשי חזינא לרב כהנא דלא קפיד הוא דעבד דלא כמאן מ"מ נ"ל בכונת הרב"י ז"ל לומר דאין כונתו להביא דברי התוס' הללו על דברי הטור:

סימן ד

א

ב"ח **וירחץ** בנקיון כפיו וכו' אין חיוב נטילה זו אלא לנקות ידיו ואין צריך לדקדק לנטילה זו בדברים הפוסלים לנט"י דסעודה והלכך אפי' נטל במים הפוסלים לנט"י דסעודה חייב לברך ענט"י אם לא דמקנח בצרור ובעפר דמברך על נקיות ידים והכי משמע להדיא מדברי הרא"ש בס"פ הרואה ובשאר פוסקים דלעולם מברך ענט"י אם לא דמקנח בעפר וכו' ודלא כמ"ש הרא"ה הביאו ב"י דבשחרית נמי אם רחץ במים דפסולין לנט"י דסעודה אינו מברך ענט"י דליתא עכ"ל. ולפקע"ד שותיה דמר לא ידענא במ"ש והכי משמע להדיא מדברי הרא"ש בסוף פ' הרואה ובשאר פוסקים דהרי כ' הרא"ש בברכות עד"ן ע"ב אהא דתנו רבנן יין שלא נתן לתוכה מים מברכין עליו בפה"ע ונוטלין הימנו לידים וז"ל וטפי נר' כפי' הראב"ד ז"ל שפי' האי נוטלין הימנו לידים דקאמרי' הכא לאו נטילת ידים המכשירים לאכילה קאמר דאין נט"י משום משקה אלא במים וכו' אלא נטילה לנקיות בעלמא קאמר וכו' ע"כ והכא בס"פ הרואה קאמר דלנקיות מברך על נקיות ידים משמע בהדיא דאף בדברים הפוסלין לנט"י מברך על נקיות ידים ולא על נטילת ידים וכס' הרא"ה ז"ל ולו' דמ"ש הרא"ש הכא בס"פ הרואה דמברך על נקיות ידים הי"ד היכא דמקנח בצרור ועפר דנקט להדיא ונר' שאם אין לו מים ומנקה את ידיו בצרור ועפר שמברך על נקיות אבל בשאר דברים לא. הא ודאי בורכא היא דהא להדיא קאמ' בסיום לשונו דחייב אדם לנקות ידיו בשעת תפלה כדאמר לעיל ד' ט"ו והתם קאמרינן בהדיא בנקיון כתיב בכל מידי דמנקי וא"כ לפי מה שנר' לו להרא"ש פי' הראב"ד ז"ל דהאי דקאמרי' דנוטלין לידים היינו לנקות דמשמע דשפיר מידי דמנקה הוא והכא קאמר דמידי דנקיון מברך על נקיות ידים וכן משמע להדיא מדברי הטור ז"ל שכ' בסוף סי' זה ואם אין לו מים יקנח ידיו בצרור או בכל מידי דמנקי ויברך על נקיות ידים ע"כ ומדנקט או בכל מידי דמנקי ויברך על נקיות ידים משמע דאפי' במים הפסולין לנט"י יברך עליהם על נקיות ידים ואפי' כגון יין ושאר דברים הפסולים לנט"י והיינו כדעת הרא"ה ז"ל ולומר דכונת הטור ז"ל במאי דקאמר או בכל מידי דמנקי היינו כגון עפר או קיסם והיינו דבר הדומה לצרור אבל לעולם מידי דהוי מים הגם דיהיו פסולין לנט"י

יברך ענט"י הא ודאי בורכא היא דלא הו"ל להטור ז"ל לו' אלא וכן כל כיוצא בזה וזה ברור וכן משמע מלשון הב"י ז"ל שכ' וירחץ בנקיון כפיו ואע"ג דרחיצ' בכל מידי דמנקי וכו' אין כונתו פה שירחץ בכל מידי דמנקי דא"כ לא שייך למימר ויברך ענט"י שהרי אינו מברך כן אלא כשרוחץ ידיו במים וכו' ע"כ משמע דדוקא במים הוא דמברך ענט"י אבל שאר דברים שאינם מים אלא מי פירות אינו מברך ענ"י אלא על נקיות ידים וכ"כ הלבוש להדיא בסי' זה דדברים הפסולים לנט"י לאכילה מברך עליהם שחרית על נקיות ידים יעו"ש ועיין להרב אליה רבא בסי' זה שדקדק מדברי הרא"ש ז"ל כמ"ש בעניותין ושוב דחה אותו מכח מ"ש הרא"ש הכא דבצרור ועפר מברך על נקיות ידים משמע קצת דוקא צרור ועפר אבל כל מידי דמנקי והוא בכלל יין ושכר ומי פירות וכיוצא מברך ענט"י עד שמכח זה תמה על מה שדקדק מהטור כמ"ש או בכל מידי דמנקי דהיינו דבכל מידי דמנקי כגון יין ושכר ושאר משקין יברך על נקיות ידים וזה מבואר בדבריו והוא תימה בעיני שהרי הרא"ש ז"ל גילה דעתו דדוקא בצרור או בעפר הוא דמברך על נקיות ידים וכו' עד שבסו"ד חזר לכתוב אך מה שהקשתי על הטור עדיין קשה ודוחק לומר דס"ל לרבינו הטור דכל מידי דמנקי היינו דוקא עפר וצרור וזה דוחק וכדכתיבנא לעיל וצ"י עכ"ל ולפק"ד אעיקרא דמילתא עיקר דחייתו דברי הרא"ש מכח מאי דכ' הכא צרור ועפר דיהיה בדוקא ליתא דהרי כל עצמו דכ' הרא"ש דבצרור ועפר דמברך על נקיות ידים היינו משום מאי דאמרי' בדט"ו דחייב אדם לנקות עצמו בשעת תפי' כמ"ש הרא"ש והתם אמרי' בהדיא בכל מידי דמנקי ומביאה הרא"ש ז"ל לשם וכדכתי' א"כ מוכרח דהרא"ש בכל מידי דמנקי קאמר ויין ושכר ושאר משקין הפסולין לנט"י דמ"מ מנקים הם והטור ג"כ בכל מידי דמנקי בכגו"ד קאמר כמ"ש הרז"ל וכדכתי' ולק"מ מהרא"ש דד"ן הנז' והן אמת דלענין ליטול ידיו ביין ושכר ודאי דיהיה אסור משום ביזוי אוכלין כמ"ש מרן ז"ל בסי' ק"ס ס' י"ב ודמשמע דמברך עליהן ענט"י כמ"ש הרז"ל מ"מ בשאר משקין הפסולין לנט"י לאכילה שפיר נוכל לו' דיברך עליהן על נקיות ידים ודו"ק:

ב

(שם אות ב') **וידקדק** לערות עליהן וכו' בפ' שמנה שרצי' יד לעין תקצץ וכו' ופי' רש"י בלשון א' יד לעין שחרית קודם שיטול ידיו תקצץ נוח לו שתקצץ שרוח רעה שורה על היד ומסמתו וכן כולם פי' לפי' דביד לחסודה ולאמה ולפי הטבעת הוה הטעם נמי משום דמסמתו וכו' כלומ' דכיון דרו"ר שורה על הנקב דחסודה ודאמה ודפי הטבעת לא תגע שוב בעין ובאזן וכו' קודם נטילה וכפ"י רש"י להדיא לאותו לשון וכו' ע"כ ולפק"ד אין פי' מחוור בעיני דאם איתא דכונת רש"י דט' דיד לאמה ודפי הטבעת ולחסודה דתקצץ

היינו משום דרוח רעה שבפי האמה ודבפי הטבעת ודחסודה שורה על היד ותקצץ ולא תגע שוב על העין ועל האוזן נמצא לפי"ז דגם לפי' קמא דרש"י לא נקט הש"ס יד לאמה ולחסודה על קודם נטילת שחרית אלא אפי' בכל היום כולו ומשום דמסמא את העינים נקט לה עם יד לעין וכו' כמ"ש הוא ז"ל א"כ מה חידש לנו רש"י בפי' בתרא ול"נ דיד לאמה לאו לענין שחרית נקט לה וכן יד לפי הטבעת וכו' הלא גם לפי' קמא לאו לענין שחרית מיירי ועיין להגאון ארץ יאודה ס"ק ד' שדחה דבריו יעו"ש ועיין בחי' הרשב"א בסוגיין יעו"ש ודו"ק. אמנם מה שק"ל בפי' בתרא דרש"י דקאמר דיד לאמה לאו לענין שחרית נקט לה אלא משום דמביא לידי קרי ובמס' נידה אמרינן בה תקצץ דהלא מאי דאמרי' התם תקצץ היינו מעטר' ולמעל' אבל מעטרה ולמטה מותר וא"כ עדיין היה יכול לפרש כפי' קמא דמשום שחרית נקט לה והיינו מעטרה ולמטה דמשום רו"ר תקצץ ולא תגע בו אע"ג דלהשתין מותר ולא אמרי' בה תקצץ אלא דלזה אפשר לתרץ דכי אמרי' יד לאמה תקצץ דפי' רש"י לפי' קמא דהיינו משום רו"ר אינו אלא מעטרה ולמטה ובפי האמה דאין סברא לו' דלמעל' מעטרה דתקצץ משום רו"ר דודאי אין קפידא אלא במקום לחלוחית דשם מזיק הרו"ר והיינו בפי האמה דהוא מעטרה ולמטה אלא דלפי"ז ק' דמאי קאמר רש"י בפי"ב דמשום קרי נקט לה ומשום דאמרי' התם תקצץ דהלא התם לא אמרי' דתקצץ אלא מעטרה ולמעלה ולא מעטרה ולמטה י"ל דאע"ג דשרי' התם מעטרה ולמטה היינו להשתין אבל בלא"ה בכלל לטותא דתקצץ היא וכדמשמע מדברי הרמב"ם בפ' כ"א מהלכות אי"ב וא"כ ה"ן דבא ליגע בפי האמה לפי' קמא הוי משום רו"ר ולפי' בתרא הוי משום קרי ומשום דאמרי' התם תקצץ:

ג

שם **הב"י** האריך בדין מי שנעור כל הליל' אם צריך ליטול ידיו שחרית להתפלל וכו' ולי נר' דצריך ליטול ולברך וראיה מדברי הרא"ש דכ' שלא תקנו נט"י אלא לק"ש ולתפלה ואפי' ללמוד אין לברך אפי' קנח ושפשף וכו' וכמ"ש בתשו' כלל ד' סי' א' והשתא לכאורה דבריו הללו סותרים למ"ש הוא עצמו באותה תשו' דהמשכים ללמוד יברך ענט"י ואשר"י וכו' הרי מבואר דאפילו כדי ללמוד גרידא מצריך לברך ענט"י ובע"כ צריך לפרש דדעתו במ"ש דנט"י דשחרית אינה אלא מפני שא"א שלא נגע במקום מטונף אינו אלא לו' דתקנת חכמים שתקנו נט"י בשחרית אינה אלא מפני שא"א שלא יגע בבשר המטונף בלילה ומש"ה תקנו לברך ענ"י קודם שיתפלל ומשם למד דה"ה בתפלת המנחה וערבית אם עשה צרכיו ונוטל ידיו מברך אבל כל היום כשעושה צרכיו א"צ לברך כי אם אשר"י אפי' אם רוצה ללמוד דלא אשכחן דהקפידו לתקן ברכת ענט"י לצורך הלימוד כי אם

לצורך ק"ש ותפילה אבל פשוט וברור דתקנת חכמים היא כוללת ובכל ענין צריך לברך שלא חלקו חכמים בתקנתם שהלא גם הנשים ועמי הארצות אעפ"י שאין קורין ק"ש ואין מתפללים מברכין ענט"י שחרית ואין מוחין על ידם ולהכי כ' דהמשכים ללמוד יברך ענט"י וכו' ואעפ"י שלא הגיע זמן ק"ש וה"ה אפי' אם אינו לומד רק שמשכים למלאכתו צריך לברך ענט"י וכו' דתקנת חכמים היא על כל אדם ותדע דאם לא היתה תקנת חכמים אלא היכא דנגע במקום מטונף א"כ למה תיקנו אותה בשחרית ולא בתפלת המנחה ובתפלת ערבית לפי דעת הרא"ש אלא בע"כ דדוקא בשחרית שא"א שלא יגע במקום מטונף תיקנו חכמי' לברך ענט"י ומשתקנו בשחרית לא פלוג רבנן בכל ענין אבל במנחה וערבית דאפשר שלא יעשה צרכיו ולא יגע במקום מטונף לא תקנוה אלא דס"ל להרא"ש דמ"מ היכא דאיכא האי טעמא כגון שעשה צרכיו וכו' חייב לברך ענט"י וכו' ולכן אף בניעור כל הלילה חייב לנטול ולברך הנלע"ד כתבתי עכ"ל:

והנה חזה הוית להרב כסא אליהו או"ד שהביא דברי הב"ח ז"ל הללו וכו' וז"ל והנה תכלית דבריו הוא דמ"ש הרא"ש דנט"י דשחרית הוא משום דא"א בלא נגיעה לא קאי אברכת ענט"י אלא על הנטילה עצמה וכיון שכן דן את הדין דאף מי שהוא נעור כל הלילה יכול לברך ענט"י משום דתקנת חכמים היא כוללת ובין אם ישן או לא ישן יכול לברך ולא תליא הברכה אם נגע במקום מטונף או לא זהו כונתו מבוארת. ואחר נשיקת הרצפה אנא דאמרי אם הלכה נקבל ואם לדין יש תשו' ואחר המחי' הראויה לא דקדק יפה בדברי הרא"ש דנט"י דשחרית הוא משום דא"א בלא נגיעה במקומות המטונפים לא קאי על הברכה כי אם על הנטילה הרואה יראה דהרא"ש כ' בפי' וז"ל אין לברך ענט"י אלא במקום שמצינו שתקנוה חכמים כגון לאכול וגם תקנוה בבקר כשיקום ממטתו וידיו מטונפות וכו' ואני תמיה מאד על דבריו במה שרוצה להעמיד דברי הרא"ש שכתב דנט"י שחרית הוא משום דא"א וכו' היינו עיקר הנטילה א"כ איך פשט ספיקו דמי שהיה נעור כל הלילה יכול לברך ענט"י הא אף דמברך אותה בשחרית עיקר דינו של הרא"ש וטעמו הוא משום דא"א בלא נגיעה בלילה הא כיון שזה היה נעור כל הלילה ליכא נגיעה עכ"ל:

ולפק"ד אנא דאמרי כי אחרי נשיקת הרצפה ובגלגול מחילות לפום חורפיה לא דקדק יפה לא בדברי הרא"ש ולא בדברי הב"ח ז"ל כי הנה מ"ש הרז"ל כי תכלית דברי הב"ח הוא דמ"ש הרא"ש דנט"י דשחרית הוא משום דא"א בלא נטילה לא קאי אברכת ענט"י אלא על הנטילה עצמה וכיון שכן דן את הדין דאף מי שהוא נעור כל הליל' יכול לברך ענט"י דתקנת חכמים היא וכו' ולא תלי' הברכה הם נגע במקום מטונף או לא זהו כונתו

מבוארת נ"ל דאין כונתו מבוארת כן דהן אמת דקאמר דכונת הרא"ש דנט"י שחרית הוא משום דא"א בלא נגיעה אבל לא קאמ' דלא תליא הברכה באם נגע במקום מטונף או לא אלא דקאמ' דגם הנטילה עצמה נתקנה משום דא"א בלא נגיעה הוא דקאמר הרא"ש ולא מכח זה דן את הדין דאף מי שהיה נעור כל הלילה דיכול לברך דודאי ק' כמו שהק' הרז"ל ואני תמיה דאיך פשט ספיקו וכו' הא עיקר דינו של הרא"ש וטעמו הוא משום דא"א בלא נגיעה וכו' אלא כונת הב"ח לפשוע ספיקו של הב"י ז"ל במה שדקדק תחי' בדברי הרא"ש ממ"ש בתחי' דבריו כללא דמילתא אין לברך ענט"י אלא במקום שמצינו שתיקנוה חכמים וכו' וגם תקנוה בבקר כשקם ממטתו וידיו מטונפות שממשמשות במקום הטינופות ויש לו להתפלל צריך ליטול כדכתיב ארחץ בנקיון כפי וגו' ותקנו ברכה דנמצא לפי דברים אלו דעיקר ברכת נט"י שחרית אינו אלא בבא להתפלל וכ' דבכל היום כשעושה צרכיו וכו' אם רוצה ללמוד אינו צריך לברך ענט"י א"כ איך כ' אח"ך והמשכים ללמוד יברך על נט"י וסתר לתחי' דבריו דמשמע דאינו אלא לתפי' וע"ז בא לכלל ישוב דע"כ צריך לפרש במ"ש דנט"י דשחרית אינה אלא מפני שא"א שלא נגע במקום מטונף אינו אלא לומר דתקנת חכמים שתקנו נט"י בשחרית אינה אלא מפני שא"א שלא יגע בבשר המטונף בלילה ומש"ה תקנו לברך ענט"י קודם שיתפלל וזה מבו' מעצמו בדברי הרא"ש שכ' וגם תקנוה בבקר כשקם ממטתו וידיו מטונפות שממשמשות במקום הטינופות ויש לו להתפלל צריך ליטול כדכתיב ארחץ בנקיון כפי ותקנו ברכה דנמצא דעיקר מה שתקנו ברכת ענט"י בבא להתפלל בשחר היינו משום דתקנו דצריך ליטול בבא להתפלל משום דכתיב ארחץ בנקיון כפי תקנו ג"כ דצריך לברך ענט"י וכן מבואר מתוך דברי הרא"ש בפסקיו סו"פ הרואה יעו"ש וסיים (אבל כל היום כשעושה צרכיו א"צ לברך וכו' אפי' אם רוצה ללמוד) ומשם למד דה"ה בתפלת המנחה וערבית אם עשה צרכיו דנוטל ידיו מברך אבל כל היום כשעושה צרכיו וכו' אפי' אם רוצה ללמוד א"צ לברך דלא אשכחן דהקפידו לתקן ברכת ענט"י לצורך הלימוד כי אם לצורך ק"ש ותפלה אבל פשוט וברור וכו' כונתו רצויה דבשלמא אם היינו אומרי' דעיקר ברכת נט"י דאינה אלא משום דא"א בלא נגיעה במקום הטינופת אם היתה עיקר התקנה בבא להתפלל א"כ היה מן הראוי שלא תאמר אלא למי שבא להתפלל ולקרות ק"ש ולהסמיכה לתפילה דבעבורה נתקנה אבל לפי מ"ש דעיקר תקנ' ברכת ענט"י אינה אלא משום דהבא להתפלל צריך ליטול ידיו משום דא"א בלא נגיעה וכו' ובקומו ממטתו צריך ליטול ידיו משום הטינופת ועליה תקנו ברכת ענט"י משום דא"א בלא נגיעה וכו' א"כ פשוט וברור דתקנת חכמים היא כוללת ובכל ענין צריך לברך שלא חילקו חכמים בתקנתם שהלא

גם הנשים וכו' שאין קורין ק"ש ותפי' מברכין ענט"י שחרית מוכרח דאע"ג דלא הוזכרה תקנת הנטילה דעליה הברכה אלא בבא להתפלל אפי"ה התקנה היא כוללת וכיון שנטל ידיו משום הטינופת אף דאינו מתפלל מברך על הנטי' ולהכי כ' דהמשכים ללמוד יברך ענט"י וכו' ואעפ"י שלא הגיע זמן ק"ש ותפלה וה"ה אפי' אינו לומד רק שמשכים למלאכתו צריך לברך ענט"י וכו' וקאמר עוד ותדע כלו' ותדע דהכי הוא כמו דתריצנא דאע"ג דכ' הרא"ש דמברך ענט"י לק"ש ולתפלה אבל כל היום אפי' ללמוד ובמשכים ללמוד קאמר דמברך ענט"י דהיינו משום דס"ל להרא"ש דכל עיקר הנטיל' דעליה תקנו הברכה אינה אלא משום תקנה שתקנו נט"י בשחרית ומשו"ה תקנו הברכה לברך ענט"י דכיון דהויא תקנה לא פלוג ואפי' באינו בא להתפלל אלא ללמוד מברך ענט"י והיינו דקאמר הב"ח ותדע דאם לא היתה תקנת חכמים אלא היכא דנגע במקום מטונף כלו' דזה שאמרו חכמים כי משי ידיה דחייב אדם לנקות עצמו בשחר אם לא היתה תקנת חכמים אלא דהם אמרו משום דא"א דלא נגע במקום מטונף צריך לנטול ולברך א"כ למה תקנו אותה בשחרית ולא בתפלת המנחה ובתפל' ערבית דהכי הו"ל לרז"ל לו' כי בכל התפלות היכא דנגע במקום מטונף צריך לנטילה ולברכה לפי דעת הרא"ש דס"ל דאף בתפלת מנחה וערבית אם עשה צרכיו ובא להתפלל מברך ענט"י אלא בע"ב דדוקא בשחרית שא"א שלא יגע במקום מטונף תקנו חכמי' לברך ענט"י ומשתקנו בשחרית לא פלוג וחייב לברך בכל ענין דכיון דהיא תקנת חכמים לנטול ולברך בשחרית לא פלוג רבנן בין שחרית ובין המשכים ללמוד כיון דהיא תקנה אבל במנחה וערבית שאפשר שלא יעשה צרכיו ולא יגע במקום הטינופת לא תקנוה אלא דס"ל להרא"ש דמ"מ היכא דאיכא האי טעמא כגון שעשה צרכיו וכו' חייב לברך ענט"י כלומר דבמנחה וערבית שאף שלא יעשה צרכיו וכו' לא תקנוה אבל בשחר שא"א שלא יגע במקום מטונף תקנוה וכיון שתקנוה לא פלוג ולכן אף בניעור כל הלילה חייב לנטול ולברך מכיון שהיא תקנה. ומן הבא'ר תמצא כי מעולם לא עלה על דעת הב"ח לפרש בעד הרא"ש כי מאי דקאמר משום דא"א בלא נגיעה היינו על הנטילה עצמה ולא תליא הברכה אם נגע במקום מטונף הס כי לא להזכיר אלא דעיקר כונתו לו' דכל עצמו דהרא"ש דקאמר דהטעם הוי משום דא"א בלא נגיעה ומשו"ה בבא להתפלל תקנו לברך צריך שיוד' הרא"ש מדקאמ' גבי משכים ללמוד דמברך ענט"י דהיא תקנת חכמים ולאו דוקא בבא להתפלל ומדחזינן דלא אמרו גם במנחה וערבית אם עשה צרכיו וקנח ושפשף דיברך ענט"י מוכרח דהאי תקנת חכמים אלא דהרא"ש בא לתת טעם למה בשחרית תקנוה משום דא"א בלא נגיעה ומזה באו לתקנה ומ"מ כיון דתקנוה הו"ל תקנה ולא פלוג ואפי' בלא טינופת ולכן אף

בניעור כל הלילה צריך לברך א"כ מעתה אזדא לה תמיהת הרז"ל דכ' דאיך פשיט ספיקו דמי שהיה ניעור יכול לברך ענט"י דעיקר דינו של הרא"ש וטעמו הוא משום דא"א בלא נגיעה דכונת הב"ח ז"ל לו' דגם הרא"ש יודה בזה ממאי דחזינן דלא אמרו דגם במנחה וערבית אי הוי טעם הנטילה והברכה דאמרו רז"ל משום דנגע במקום מטונף גם במנחה וערבית הול"ל הכי לפי דעת הרא"ש דס"ל דגם במנחה וערבית מברך ענט"י היכא דאיכא טינופת אלא מוכרח דגם מודה בזה:

ומ"ש עוד הרז"ל שו"ר למרן בב"י דקאי בס' של הרב"ח ז"ל במ"ש דמ"ש הרא"ש ז"ל דנט"י שחרית משום דא"א וכו' הכונה עיקר הנטילה ולא הברכה גם מרן כ"כ בדעת הרא"ש כנראה מתוך דבריו ואין צורך להעתיק כל דבריו והוא פלא בעיני דהרואה יראה בדברי הרא"ש ז"ל דאין זה כונתו וכונתו דהברכה שתקנוה הוא משום דא"א שלא ליגע במקום מטונף והוא תימה על מרן ושו"ר בסמוך למרן שכ' דס"ל להרא"ש דהנטילה אינו משום טינוף כי אם משום רוח רעה ולא תליא מילתא בטינוף ואיך שיהיה נמצינו למדין דכונת הרא"ש היא דעיקר הברכה היא משום ידיו מטונפות ולא הוי עיקר הנטילה וכמו שהוכחתי מדבר ז"ל ודלא כהב"ח עכ"ל ולפק"ד דבריו נפלאו ממני הפלא ופלא דהנה מ"ש כי מרן הב"י ס"ל בדעת הרא"ש דנט"י שחרית משום דא"א וכו' הכונה עיקר הנטיל' ולא הברכה וגם מה ששו"ר בסמוך למרן שכ' דס"ל להרא"ש דהנטילה אינה משום טינוף כי אם משום רו"ר ולא תליא מלתא בטינוף אחר המחי"ר לא דקדק יפה בדברי הרב"י וז"ל הרב"י ומשמע שאם היה ניעור כל הלילה אינו צריך ליטול ידיו כדי להתפלל וכו' שהרי כ' הרא"ש בסו' ברכות דאינו צריך ליטול ידיו שחרית אלא משום דידים עסקניות וא"א שלא נגע במקום מטונף בלילה וכיון דניעור הוא הרי אפשר שלא נגע וכו' וכן נר' ממ"ש בתשו' כלל ד' שלא תקנוה אלא בבקר כשידיו מטונפות דמשמע דוקא כשהיו ידיו מטונפות צריך נטילה הא אם אין ידיו מטונפות אפי' בבקר אינו צריך נטי' והיינו כגון שהיה ניעור כל הלילה ע"כ הרי בהדיא דלא כתב כדעת הרא"ש אלא דהנטילה אינו אלא מפני שא"א שלא יגע בבשר מטונף בלילה ומשו"ה פשט ספיקו דבניעור כל הלילה אינו צריך ליטול ידיו אבל לא קאמר דס"ל להרא"ש דהברכה דענ"י אינה משום דא"א דלא יגע בבשר מטונף כמו שהבין הרז"ל וכ' מרן הב"י ז"ל שם וז"ל ומיהו משום רו"ר השורה על הידים נר' דגם להרא"ש אפי' היה ניעור כל הלילה צריך ליטול ידיו דרו"ר השורה על הידים בלילה משמע דלא תלי' בשינה כלל ע"כ וכונתו מבוארת דהיינו דלעיל מזה הביא דברי הרשב"א דס"ל דעיקר תקנת נט"י שחרית טעמ' הוי משום בריה חדשה א"כ בניעור כל הלילה דליכא האי ט' אינו צריך ליטול ידיו וב' ואפשר שאפי' היה נעור כל

הליל' צריך ליטול ידיו שחרית לפי טעם זה דכיון דתקנו ליטול ידיו שחרית לא פלוג רבנן אבל להרא"ש שא"צ ליטול אלא מפני שנגע במקום מטונף היכא דלא נגע משמע דלא תקון וע"ז חזר וכ' ומיהו משום רו"ר השורה על הידים דהיינו שהביא לעיל לשון הזוהר דכ' דנט"י שחרית היינו משום רו"ר נר' דגם להרא"ש כלו' דס"ל דט' דנ"י שחרי' משום דא"א ואינו צריך ליטול אלא מפני שנגעו במקום מטונף דמשמע דהיכא דלא נגעו לא תקון להאי ט' דרו"ר דמשמע דלא תליא בשינה ואפי' היה ניעור כל הלילה צריך ליטול ידיו דבזה יודה ג"כ הרא"ש לפי ט' דנקט אינו משום טינופת דאין לך טינופת יותר מזה דהרו"ר השורה על הידים ומעולם לא קאמר הב"י דס"ל להרא"ש דהנטי' אינה משום טינוף כי אם משום רו"ר ולא תליא מילתא בטינוף עד דכ' הרז"ל משמע דהדר ביה ממ"ש דהנטי' משום טינוף הם כי לא להזכיר כדברים האלה דנימא דט' דפירשה הרא"ש בהדיא דהדר ביה וס"ל דט' הוי משום רו"ר ולא הוזכרה בדברי הרא"ש כלל ועיקר:

ומ"ש הרז"ל ואיך שיהיה נמ"ל דכונת הרא"ש היא דעיקר הברכה היא משום ידיו מטונפות ולא הוי עיקר הנטי' וכמו שהוכחתי מדבריו ז"ל דברים אלו מבהילי' הרעיון דעל הברכה מה טעם אנו צריכים דהלא הוא אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת ידים ואנו צריכין לדעת על מה ציונו על נטילת הידים א"כ מעתה מה שהוכיח מדברי הרא"ש דעיקר הברכה הוא משום ידיו מטונפות דקאמר לעיל דהרואה יר' בדברי הרא"ש דמדכ' דאין לברך ענט"י אלא במקום שתקנוה חכמים כגון לאכול וגם תקנוה בבקר כשיקום ממטתו וידיו מטונפות ודברים הללו מורים על הברכה מה הלשון אומרת אין לברך וכו' ותקנוה וכו' אחר המחי' לא דקדק יפה דהרי דברי הרא"ש ברור מללו וגם תקנוה בבקר כשקם ממטתו וידיו מטונפות וכו' צריך ליטול כדכתיב ארחץ בנקיון כפי וכו' ותקנו ברכה הרי בהדיא דמשום דידיו מטונפות דצריך ליטול ידיו תקנו לברך דנמצא דעיקר הנטילה היינו משום דידיו מטונפות ועליה תקנו ברכת ענט"י וכן מבואר מדברי הרא"ש בפסקיו סו"פ הרואה דבצרור ועפר מברך על נקיות ידים דחייב אדם לנקות ידיו בשעת תפילה כדאמר לעיל דכתיב ארחץ בנקיון כפי יעו"ש ועל הברכה עצמה מה שייך טעם אם לא דנאמר טעם לעיקר הנטילה עד דעליה יתקנו ברכה והיינו דמייתי הרב"י ראיה מדברי הרא"ש בהיכא דניעור כל הלילה דאינו צריך ליטול ידיו לפי טעם זה דא"א וכו' וכיון דאינו צריך ליטול ידיו ממילא ליכא ברכה דאיך יברך וצונו ענט"י ולא צונו. האמנם ק"ל על הרב"י במ"ש אבל להרא"ש שאינו צרי' ליטול אלא מפני שנגעו במקום מטונף היכא דלא נגעו משמע דלא תקון ע"כ דמשמע דס"ל בדעת הרא"ש דאינה תקנת חכמים אלא דהם אמרו דהיכא דנגע במקום מטונף בעי נטי' וברכה אמאי

לא אמרו ג"כ במנחה וערבית דהיכא דעשה צרכיו וקנח ושפשף דיברך לפי דעת הרא"ש וגם דממ"ש במשכים ללמוד דיברך ענט"י ואיהו קאמר דאינו אלא בבא להתפלל אי ס"ל דאינה תקנת חכמים נמצא סתר דידיה אדידיה וכמו שהיק' כ"ז הב"ח להרא"ש והיותר תימה על הרב"י דמאי שנא דלט' הרשב"א דס"ל דהוי משו' בריה חדשה דקאמר דאפשר דכיון דתקנו ליטול ידיו שחרית לא פלוג ולא נימא ג"כ לט' הרא"ש דהוי משום טינופת דכיון דתקנו ליטול ידיו שחרית לא פלוג אלא דבעיקר תי' הרב ב"ח דתי' למאי דסתר הרא"ש בתשו' דידיה אדידיה דהיינו דס"ל דתקנת חכמים היא דיטול ידיו משום דא"א וכו' ולהכי כ' דגם במשכים ללמוד מברך ענט"י משום דכיון דתקנת חכמים היא לא פלוג קל"ט דהרי בהדיא כ' הרא"ש בפסקיו סו"פ הרואה וז"ל והאידנא נהגו לברך אלו הברכות על הסדר אחר שנטל ידיו דכ"ז שאין ידיו נקיות אין לברכן וכו' מיהו מלשון שסידר הגמרא משמע שיכול לברך כל אלו הברכות קודם נט"י וזהו סעד לדברי שלא תקנו נט"י אלא לק"ש ולתפלה ע"כ וכ"כ הרשב"א בסי' קכ"ג משם ר"י בר ברזילי ברצלוני יעו"ש ומביאם ב"י בסי' זה הרי בהדיא דס"ל להרא"ש דלא תקנו נט"י אלא לק"ש ולתפלה ויכול לברך כל אלו הברכות קודם נטילה כי לא תקנו הנטילה אלא לק"ש ולתפלה וא"כ איך נוכל לו' בעד הרא"ש דתקנת חכמים היא ולא פלוג ויכול לברך ענט"י גם במשכים ללמוד כיון דלא תקנוה אלא דוקא לק"ש ולתפלה הן אמת דקו' זו ק"ט על הרא"ש גופיה דסתר דידי' אדידי' דאילו הכא בפסקיו קאמר דס"ל שלא תקנו נט"י אלא לק"ש ולתפלה וכל ברכות השחר יכול לברכם קודם נטילה מדסתם הגמרא ברכת נט"י לבסוף וא"כ איך קאמר בתשובתו הרמתה דהמשכים ללמוד מברך ענט"י ואיהו קאמר דללמוד לא תקנו חכמים ברכת ענט"י ודחיקא מילתא טובא לומר דחזר בו אחרי שהביא סעד לדבריו וס"ל דאינו מברך ענט"י אלא על הסדר שסידרם בגמרא ולא קודם וכן נר' בקיצור פסקיו יעו"ש והיותר תימה על הטור ז"ל דסידרא נקיט ואזיל דבסי' ג' כ' וימהר לקום בזריזות וכו' ויבדוק נקביו וכו' וכאן בסי' ד' וירחץ בנקיון כפיו ויברך על נט"י ובסי' ו' ויברך ברכת אשר יצר ובסי' ח' ומיד אחר נטילת ידיו יתעטף בציצית וכלל. כל דיני ציצית ובסי' כ"ה ואחר שנתעטף בציצית יניח תפלין וכלל כל דיני תפלין ובסי' מ"ו ואחר שהניח תפלין יסדר הברכות שתקנו על ס' העולם והנהגתו וכו' כי מתער אינש לימא וכו' כי משי ידיה לימא על נטילת ידים ע"כ ולפי מ"ש הכא בסי' ד' וירחץ בנקיון כפיו ויברך על נטי' ידים נמצא דבבקר תכף בקומו כבר בירך ענט"י ואפי' אם נאמר דס"ל בדעת אביו הרא"ש דחזר בו וס"ל דמברך ענט"י אף קודם ברכות השחר וכמ"ש בתשו' דהמשכים ללמוד מברך ענ"י מ"מ הרי פי' שם הרא"ש בתשו' והשיב לשואלו דאם כבר בירך ענט"י אפי'

אם השכיב עצמו לישן קודם היום ונטל ידיו לתפלה אין צריך לברך ענט"י אם לא עשה צרכיו הרי בהדיא דאין לברך פעם אחרת ענט"י אם לא בעשה צרכיו ואיך כ' הטור סדר ברכות השחר ובכללם כי משי ידיה לימא ענט"י דמשמע אפי' לא עשה צרכיו וכ"כ קשה על מרן הב"י בשלחנו דפסק כאן בסי' ד' דמברך בשחר על נט"י ובסי' מ"ו פסק ס' ברכות השחר וכ' דכי משי ידיה לימא ענט"י הא איהו ז"ל הביא בב"י ס' הרא"ש דבפסקיו וס' הרשב"א ז"ל דס"ל דיכול לברך ברכות השחר בלא נטי' דאינו מברך ענט"י קודם ברכות השחר כי לא תיקנו נטילה אלא ע"ס הברכות כסדר הגמרא דהיינו לק"ש ולתפל' וס"ל בעד הרא"ש דכיון דנתן טעם לנטי' משום טנופת ליכא למימר תקנת חכמים היא ולא פלוג והיינו שכ' בש"ע ס' י"ד המשכים קודם עמוד השחר ונטל ידיו יש להסתפק אם צריך ליטול פעם אחרת כשיאור היום וכו' וק' דמאי מספ"ל הלא כ' הרא"ש בהדיא דהמשכים ללמוד מברך ענט"י ואם השכיב לישן קודם היום ונטל ידיו להתפלל אין צריך לברך ענט"י ומביאו בב"י ומאי מספקא ליה אלא מוכרח דכיון דס"ל דלט' טינופת ל"ל תקנת חכמים היא ולא פלוג כדקאמר לט' הרשב"א א"כ משו"ה מספקא ליה אי צריך ליטול ידיו בבקר להעביר הרו"ר השורה על הידים כמ"ש בא"ח ומביאו ב"י דאי לא הוי מט' דרו"ר לא הוה מספקא ליה כלל דהלא כיון דס"ל דלא פלוג אין לו לברך אלא ע"ס הברכות ובמקום שתיקנוה א"כ איך פסק הכא בסי' ד' ירחוץ ידיו ויברך ענט"י ובסי' מ"ו פסק פי משי ידיה לימא ענ"י כלשון הטור אחרי דכבר בירך תחי' ענט"י הי"ל לחלק ולו' דדוקא אם עשה צרכיו וכעת צ"ע. תו הביא הרז"ל ז"ל ראית הב"ח ז"ל שהביא ממ"ש מרן ז"ל בסי' קכ"ב משם תשו' הרמב"ם דאף שיש בקיאים בבהכ"נ מותר לו לש"ץ לחזור התפלה כי עיקר התקנה להוציא מי שאינו בקי ולא נתנו חכמי' דבריהם לשיעורין ונדון דידן דכוותא ע"כ ודחה ראיתו וכתב וז"ל ואחר המחי' הראויה אין זו ראיה ואיכא בינייהו כמבי רובי עד עיקרא דטולבנקי דהא מ"ש הרמב"ם דיברך אח"ך כל הברכות אף דכולם אינם בקיאים היינו כדקיהיב ט' משום דא"א שיהיה שם מי שאינו בקי דאלת"ה צריך לחזור בכל יום בבה"כ לבקש אחר כל איש ואיש אם הם בקיאים או לא א"ד ז"ל. מעתה כאן אינו מסופק אם ישן או לא דברי לו שלא ישן ואיך יברך ענט"י ולא דמי לחזרת הש"ץ שיש ספק אם המצא ימצא מי שאינו בקי ואין צריך לחזור אחר כל הב"ה אם יש מי שאינו בקי ועוד דכפי דעתו מי שאין לו להדליק נר חנוכה כגון שהוא בדרך או אנוס אעפ"כ יברך להדליק נ"ח אף שלא הדליק וזה תימה ע"כ ולפקפ"ד אחר המחי"ר גם בזה לא צדק וז"ל תשו' הרמב"ם שהביאה בב"י סי' קכ"ב וז"ל וכ' הרד"א שנשאל הרמב"ם קהל שהתפללו וכולם בקיאים בתפלה אם ירד ש"ץ לפני התיבה ויחזור התפי' בקול

רם והשיב הואיל ותקנו חכמים שירד ש"ץ לפני התיבה להוציא את מי שאינו בקי לא תהיה חזרת הש"ץ ברכה לבטלה כלל מפני עיקר התקנה ואעפ"י שלא יהיה בקהל מי שאינו בקי כמו שתקנו הקדושה והיה עיקר זה מפני האורחי' ונתחייבו לאומרו בכל בכ"נ ואעפ"י שאין שם אורחי' וכמו שתקנו ברכה א' מעין ז' בשביל המאחרים לבא בבה"כ ונתחייבו לאומרה תמיד ואעפ"י שהיו שם כל הקהל וכן כל דבר הנתקן בשביל דבר א' אין ענינו שלא נעשית התקנה ההיא עד שיהיה שם אותו הדבר שנתקנה בשבילו רק ענינו שנעשית התקנה עכ"פ גזירה שמא יהיה שם אותו הדבר שנתקנה בשבילו וכו' הרי להדיא דהשיב הרמב"ם כי מפני שהיא תקנת חכמים אעפ"י שלא יהיה בקהל מי שאינו בקי לא תהיה ברכת הש"ץ לבטלה ולאו משום ספק הוא אלא דהרמב"ם כ' על עיקר התקנה שנעשית היא גזירה שמא יהיה שם אותו הדבר שנתקנה בשבילו שאם לא כן דלא היתה תקנה כללית מעיקרא אלא דהם אמרו שצריך הש"ץ לחזור התפלה כדי להוציא את מי שאינו בקי היה צריך בכל יום לחפש אחר כל איש ואיש שבבה"כ אם הוא בקי או לא דאם הם בקיאים לא יחזרו התפלה ואם אינם בקיאים יחזרו אלא מוכרח דאין ענינו רק שנתקנה עכ"פ ואפי' אם לא ימצא מי שאינו בקי דאנו יודעים דכולם בקיאים אפי"ה תקנו שיחזרו התפלה וזה ברור. מעתה אזדא לה תמיהת הרז"ל דהתם היינו כדיהיב ט' משום דא"א כשהיה שם מי שאינו בקי מעתה כאן אינו מסופק אם ישן או לא דברי לו שלא ישן ואיך יברך דליתא דלא קאמר הרמב"ם זה אלא לעיקר התקנה שתקנוה לש"ץ שיחזור התפלה ולומר דעכ"פ תקנוה וזה שהשיב דאפי' שלא יהיה בקהל מי שאינו בקי לא תהיה חזרת הש"ץ ברכה לבטלה כלל וא"כ ה"ן דכוותא מייתי ראיה שפיר דהרי הוא הכריח דעיקר נטילת שחרית דעליה תקנו ברכת ענט"י היא תקנת חכמים אלא דהרא"ש פי' טעם התקנה בעבור דא"א שלא יגע וכו' וכיון דתקנה היא הנטי' ודאי לא פלוג דאפי' דליכא טינופת כגון דניעור כל הלילה נוטל ידיו ומברך מפני התקנה וליכא ברכה לבטלה ולא דמי לברכת להדליק נ"ח למי שאינו מדליק כגון שהיה בדרך וכו' דהכא כיון דהם תקנו הנטילה והוא נוטל ידיו מכח התקנה מברך נמי הברכה שתקנו עליה שצונו ענט"י וכן נמי ההיא תשו' גבי ש"ץ החוזר ברכות ח"י דהו"ל כמי שהם תקנו להתפלל שתי פעמים או לחזור ברכת מעין ז' דמה בכך אבל הכא שיברך להדליק נ"ח והוא אינו מדליק ודאי דהוי ברכה לבטלה אלא דהרז"ל ס"ל דעיקר הטעם דטינוף לא אמרו אלא על הברכה ולא על הנטילה וזה שתראה שאף הוא חזר להבין האמת בתשו' הרמב"ם שכתב והנר' מבואר מדברי הרמב"ם וכו' וכיון דהוי תקנת חכמי' לא נתנו חכמים דבריהם לשיעורין ועכ"ז כ' אמנם ברכת ענט"י דאינה תקנה ואדרבא

חיוב הוא לברך ענט"י בכל יום בקומו מן המטה ואמרו רז"ל הטעם משום שישן זה כיון שלא ישן אינו יכול לברך דבהא תליא מילתא עכ"ד. וכ"ז הוא בעבור שלא הבין כונת הב"ח ז"ל דאיהו כל עצמו לא בא אלא לומר דעיקר נט"י דשחרית דעליה תקנו ברכת ענט"י אינה אלא תקנת חכמים ואיכא למימר דלא פלוג כמו חזרת ש"ץ וחזרת מעין ז' וקדושתא בבי כנישתא אלא דבקדושתא דבי כנישתא שדימה הרמב"ם וקאמר כמו שתקנו הקדושה בבה"כ והיה עיקר זה מפני האורחים ונתחייבו לאומרו בכל בתי כנסיות ואעפ"י שאין שם אורחים צ"ע דנר' דסתר דידיה אדידיה דמצאתי ראיתי בחי' הרמב"ם מכ"י שבתחי' ס' מעשה רוקח שכ' וז"ל וזה הקידוש שאומרי' בבהכ"נ על היין בשלא יהיה שם אורחים שאוכלים בליל שבת בב"ה ואין שום אדם אוכל בב"ה אז היא ברכה לבטלה עכ"ל ואין כאן מקומו. ומה שדחה הרז"ל ראית הב"ח הלזו גם ממ"ש הב"י אבל להרא"ש שא"צ ליטול אלא משום דנגעו במקום מטונף היכא דלא נגעו משמע דלא תקון הרי דאפי' נטילה אין צריך כ"ש ברכה ע"כ כבר כתבתי דאדרבא ק' לדעת הב"י כל קושיות הרב"ח לדעת הרא"ש א"כ אין לסתור דברי הב"ח מיניה. סו"ד כי כל דברי הרב ז"ל הם תמוהים בעיני לפי קוצר השגתי וק"ל:

סימן ח

(שו"ע ס"א) **יתעטף** בציצית ויברך וכו' מדקדוק דברי מרן נראה דמתעטף תחילה ותכף לעטיפה מברך ונר' סעד לדבריו ממ"ש התוס' ביבמות ד"ץ ע"ב ד"ה כולהו נמי שב ואל תעשה הוא וא"ת סדין בציצית היכי הוי שוא"ת דכי מכסי בטלית דבת חיובא היא ואין בו ציצית הרי עובר בידים וי"ל דבשעת עיטוף אכתי לא מיחייב עד אחר שנתעטף דכסותך משמע שאתה מכוסה בה כבר וכו' ולאחר שנתעטף דמתחייב שב ואל תעשה הוא ע"כ הרי דעיקר מצות ציצית אינה אלא אחר העיטוף וא"כ כשבא לברך דבעינן עובר לעשיתן היינו דמתעטף ומברך דנמצא עובר לעשיתן דאם יבא לברך קודם העטיפה הלא הברכה תהיה עובר דעובר אמנם הלבוש כ' בסי' זה וז"ל וכשיתחיל להתעטף קודם שיתעטף יברך עליהם וכו' ע"כ משמע דס"ל דמברך קודם העיטוף א"כ מוכרח דס"ל דמצות ציצית היא באה תכף בהתעטפו ומשו"ה מברך קודם העיטו' דהוי עובר לעשיתן הן אמת דגם לס' זו יש סעד ממ"ש התוס' סו"ד הנז"ל ומיהו קשה מדמברכינן להתעטף בציצית משמע דבשעת העיטוף עביד מצוה וכו' ע"כ מ"מ לדידיה ק' קו' התוס' דסדין בציצית לא הוי שוא"ת אלא. קום עשה:

והנה חזה הוית להר' אהלי יאודה זלה"ה באות א' דכ"ח ע"ד שעמד ע"ד התוס' הללו וז"ל ולפקע"ד לא הבינותי דבריהם דעיקר החיוב הוא שלא יהיה הטלית בלא ציצית שכיון שהיא בת ד' כנפות היא מחוייבת בציצית ואינו יכול ללבוש בלא ציצית אבל מצות תכלת אינה מעכבת וכו' ומ"ש שם במנחות סדין בציצית פטורה היינו שפטורה מליתן תכלת אבל הלבן שהוא עיקר החיוב ודאי נותן וזה מוכח מן הגמרא דאמר והלא כל המטיל תכלת בירוש' וכו' וגם מ"ש לא יהא אלא לבן ומשני כיון דאפשר במינו לא דחי כדאמר ר"ל וכו' מוכח דלבן ודאי היה מטיל וכן מ"ש מטיל תכלת אינו אלא שוא"ת שמטיל לבן ומקיים מצות גדילים תעשה לך ובהתעטפו ליכא שום חיוב זה נ"ל נכון ודוק"ה ע"כ. ולפק"ד לא זכיתי להבין דבריו דהרי בהדיא פרש"י התם ד"ה גזירה משום קלא אילן וקפריך מאי איכפת לן אי רמי קלא אילן לא יהא האי קלא אילן אלא לבן בעלמא כלו' צמר לבן האמרן לעיל אין לו תכלת מטיל לבן ומשני כיון דאפשר במינו וכו' כדר"ל כלו' הא לבן דצמר לא מצי להטילן משום ציצית דהוי כלאים הואיל ואפשר להטילן במינו אבל תכלת דצמר דא"א במינו דכל תכלת צמר הוא רמינן אי לאו משום גזירה דקלא אילן לקיים את שניה' כגון לבן דפשתן בסדין מקיי' עשה דציצי' ולא ידח' לאו דכלאים יעו"ש הרי דאפי' לבן דצמר נמי איכא משו' כלאים ולא היו מטילין בירוש' ולא אמרן אלא בתכלת דיהי' מותר אי לאו משום גזירה דכסות לילה כדמסיק הש"ס וכן כתב המאור בפ"ב דשבת יעו"ש וא"כ מאי קאמר דיטיל לבן שהוא עיקר החיוב וליכא שום חיוב בהתעטפו דליתא ואי כונת הרב ז"ל לו' דיטיל לבן היינו לבן דפשתן ומקיים העשה דציצית עם שאין במשמעות דבריו כן מ"מ כ"ז אינו אלא לדעת רש"י ז"ל אך לפיר"ת דמייתו התוס' לשם ד"ה סדין דס"ל דאפי' בלבן של פשתן גזרו דנמצא דיהיה הסדין בלי שום ציצית שפיר הקשו התוס' דכי מכסי בטלית דבת חיובא ואין בו ציצית דעובר בידים ומתרצי דבשעת עיטוף אכתי לא מיחייב עד אחר שנתעטף דכסותך משמע שאתה מכוס' בה כבר דנמצא כשזה מתעטף בטלית שאין בו ציצי' אע"ג דבת חיובא היא אפי"ה כיון דבשעה שלבשו ונתעטף עדיין לא חלה עליו מצות ציצית אלא אחר העטיפה ואחר העטי' שאינו מטיל בה ציצית הו"ל שוא"ת מכח הגזירה אשר עפ"י הי' זה נ"ל דאזדא לה תמיהת התוס' לשם על ר"ת וז"ל ומיהו תימא דהשתא כיון דלא אפשר נדחי עשה ללא תעשה ע"כ דהא אמרי' דהיכא אמרי' דאתי עשה ודחי לא תעשה היכ' דבעידנא דמעקר הלאו מקיים העשה אבל הכא אע"ג דלא אפשר אפי' בפשתן משום גזירה אפי"ה לא א"ע ודחי ל"ת משום דלא הוי בעידנא דמפקר הלאו דהא זה יכול ללבוש הבגד אפי' בלא ציצית ולא מיחייב להטיל בו ציצית משום גזירת חכמים בשוא"ת ואם באתה לומר

שיטיל בו ציצית דצמר ואח"ך ילבש אותו וליתי עשה ולידחי ל"ת הא לא הוי בעידנא דזה כשמתעטף בבגד הא קעבר משום כלאים כמ"ש ר"י הכא דעיקר האיסור בשעת לבישה ולא מקיים העשה אלא אחר העטיפה וכל כה"ג לא אתי עשה ודחי ל"ת ושו"ר דדבר זה במחלוקת הוא שנוי דלהמאור בפ"ב דשבת ס"ל דגם בלבן גזרו אבל הרמב"ן במלחמותיו ס"ל דדוק' בתכל' הוא דגזור אבל בלבן חייב וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ג מה' ציצית דפשתן חייב בלבן דמינו כדעת רש"י והרי"ף ודלא כר"ת שכ' התוס' בשבת דכ"ו ע"ב ד"ה סדין יעו"ש וכן ראיתי למוהרי"ט הראשון בס' המכריע סי' פ"ח דלדידיה ס"ל דהגזירה היא אף בלבן וכדעת המאור והביא שם רבים החולקים וס"ל דסדין דוקא בתכלת נאסר אבל בלבן מחייבי יעו"ש ובהלכותיו לציצית בס' סם חיים בסו' דיבמו' ד"מ יעו"ש א"כ מעתה לדעת הסוברים דסדין חייב בלבן או דצמר או דפשתים מאי קאמר בעאי לאותובי וכו' סדין בציצית וכו' השתא דשנית לן שב וא"ת לא מיעקר הלא אעיקרא קושיא ליתא דהא אפשר במינו ומקיים מצות ציצי' א"כ מוכרח דפשטא דסוגיא קיימא אליבא דהסוברים דעיקר הגזירה היתה במינו ולהכי מקשה שפיר דהיכי עקרו בסדין בציצית מצות ציצית אי לאו משום דהויא בשב וא"ת והשתא א"ש דברי התוס' ודו"ק:

וחזה הוית להרב לשון לימודים סי' ח' שכ' על דברי תוס' הללו וז"ל ואיברא דהתם צריך למיהב ט' דאיך אפשר לו' משום דהוי שו"ת שיהא מותר לעמוד בטלי' דבת חיובא בלא ציצית דמ"מ כיון דבעמוד והטיל קאי יהא אסור ללובשו מעיקרא ומעולם לא אמרי' שוא"ת שאני ויש להם כח לחכמים לעקור דבר מן התורה אלא היכ' דיש לחוש לאיסור מן התורה כגון שופר ולולב וכו' גזי' שמא יעבירנו אבל התם נהי דיכולים לגזור ולאסור תכלת דהותר מהת"ו משום גזירה דשמא יקרע סדינו וכו' מ"מ להתירו שילבשנו בלא ציצית אין להם כח ובשלמא לשי' רש"י והרי"ף והרמב"ם ז"ל דחייב להטיל בו ציצית של פשתן ניחא שהרי התכלת אינו מעכב את הלבן אמנם לשי' ר"ת דאפי' בלבן של פשתן גזרו ק' דאיך התירו ללבוש טלית בת חיובא בלא ציצית כלל משום דהוי שוא"ת אתמהא עכ"ד:

ולפ"ד נ"ל דלק"מ דאפי' לדעת הסוברים דסדין פטור מכל ציצית ואפי' מלבן דבת מיניה אפ"ה מותר עמוד בסדין בלא ציצית דהרי התורה לא חייבה להתעטף בציצית אלא דאי מתכסי בציצית דבת ד"כ וראויה לציצית דחייב להטיל בה ציצית ובהדיא אמרי' במנחות דמ"א ע"א גבי מעשה דרב קטינא דאשכחיה מלאכא דמכסי סדינא ופרש"י דלא הו"ל ציצית כדאמרי' לעיל משום כסות לילה ופי' המוהרי"ט הראשון מכאן מוכח דהסדין פטור מכל ציצי' ואפי' מלבן דאי הוה רמי לבן הא מקיים מצות ציצית דתנן התכל' אינו

מעכב את הלבן יעו"ש וקאמר תלמודא אלא מאי חובת גברא הוא נהי דחייב ר רחמנא כי מכסי טלית דבת חיובא היא כי מכסי טלית דלאו בת חיובא היא מי חייבי' רחמנא וכ"ן קאמר אלא אי אמרת חובת טלית הוא הא לא מיחייב' ע"כ דהשתא כי עקרו חכמים למצות ציצית מסדין הו"ל כאילו לא חייבו רחמנא לסדין בציצית כדקאמר תלמודא על סדין דרב קטינא כי מכסי טלית דלאו בת חיובא היא מי חייבי' רחמנא ע"כ והו"ל אינו ראוי מדאורייתא ולא קאי בעמוד והטל וא"כ מעתה אין להם לאסור ללובשו מעיקרא כיון דאפי' עומד בסדין בלא ציצית לא חייביה רחמנא להטיל דכיון דהם אמרו הו"ל כאילו לא ציותה התורה עליו והיינו משום דהוי בשוא"ת דכשיתכסה בסדין לא יטיל בו ציצית אבל מה שיאמרו הם לעקור דבר מן התורה בקום עשה אין להם כח ודו"ק. ומכאן נר' דאשכחנא לה פיטור למה שנסתפק המשל"ם בפ"ז מה' תרומות בכהן טמא שאכל תרו' טמאה מדרבנן וטהורה מדאורייתא אם פטור ממיתה או לא אם נאמ' שכיון שאינו ראוי מדרבנן אינו ראוי גם מדאורי' או לא יעו"ש דהרי מדקאמר תלמודא הכא גבי מעשה דרב קטינא דאשכחיה מלאכא דמכסי סדינא אל קטינא קטינא וכו' ציצית של תכלת מה תהא עליה א"ל ענשיתו אעשה וכו' אא"ב חובת גברא הוא היינו דמחייב דלא קא רמי אלא אי אמרת חובת טלית הוא הא לא מיחייבה אלא מאי חובת גברא הוא נהי דחייביה רחמנא כי מכסי טלית דבת חיובא כי מכסי טלית דלאו בת חיובא היא מי חייבי' רחמנא ע"כ הרי הכא דסדין דמיקרי דלא בת חיובא היינו מכח גזירת חכמים משום כסות לילה דמדאורייתא חיובי מיחייב דאי לת"ה היכי מצינן דשרי רחמנא כלאים בציצית אם לא בסדין ואפי"ה קאמר תלמודא דהוי כסות דלאו בת חיובא דלא חייביה רחמנא למיענש אעשה דציצית והיינו משום דכיון דאינו חייב מדרבנן הוי נמי דאינו מחוייב מדאורייתא וליכא עשה לחיובי עלה אפי' בעידן ריתחא דאי לא תימא הכי אלא דאע"ג דהוא אינו ראוי מדרבנן מ"מ ראוי מדאורייתא מאי מקשה תלמודא כי מכסי בטלית דלאו בת חיובא מי חייביה רחמנא דהטלית דאינו בת חיובא אינו אלא מדרבנן ושפיר קאמר ליה מלאכא דמחייב אעשה משום דלא קא רמי דהא מדאורייתא חיובי מיחייב ורב קטינא שנתכסה בסדין ולא קא רמי משום גזירה דרבנן משום כסות לילה ביטל למצות עשה דאורייתא בסדין אל"ו דכיון דאינו ראוי מדרבנן אינו ראוי גם מדאורייתא ולא חייביה רחמנא ולא מיחייב אעשה משום דליתיה וא"כ ה"ן בכהן טמא שאכל תרומה טהורה מדאורייתא וטמאה מדרבנן דאי"ל דכיון דאינו ראוי מדרבנן אינו ראוי גם מדאורייתא וקרינן ביה ומתו בו כי יחללוהו פרט לזו שמחולל' ועומדת וק"ל. ותו נ"ל סעד לדברי מההיא דאמרי' בפסחים ד"ז ע"א וניבטליה בשית כיון דאיסורא דרבנן עילויה כדאוריי'

דמיא ולאו ברשותיה קיימא ולא מצי מבטל הרי בהדיא דאף ע"ג דמדאורייי' ברשותי' קיימא כי לא אסרה תו' בשעה ששית אפי"ה כיון דרבנן אסרוהו כדאורייתא דמיא ולאו ברשותי' קיימא ואינו יכול לבטלו ויש לדחות וק"ל:

אמנם מה שקל"ט בדברי התוס' הוא דלפי מה שתי' הכא וז"ל דבשעת עיטוף אכתי לא מיחייב עד אחר שנתעטף דכסותך משמע שאתה מכוסה בה כבר וכו' ולאחר שנתעטף דמתחייב שב ואל תעשה הוא ע"כ דנמצא לפי דבריהם ז"ל דחיוב ציצית אינו בא עליו אלא אחר העיטוף ובשעת העיטוף לא נתחייב א"כ מאי מקשו התוס' ז"ל במנחות ד"מ ע"א על מה שתי' ועוד י"ל לפי' הקו' דב"ש אף במינן פטרי דסברי לה כרבי דאמר התכל' מעכבת את הלבן והשתא ניחא הא דנקט סדין ומיהו תימ' דהשתא כיון דלא אפש' נדחי עשה ללא תעשה ע"כ ומאי קו' הלא לפי מה שפי' דחיוב הציצית לא אתי אלא אחר העטיפה א"כ ליכא למימר אתי עשה ודחי ל"ת דהא אמרי' בביצה ד"ח היכא אמרי' אתי עשה ודחי ל"ת כגון מילה בצרעת וכו' דבעידנא דמיעקר ללאו קא מוקים לעשה והכא הא משעת לבישה קא מיעקר ללאו דכלאים ועשה דציצית לא מקיים אלא אחר העטיפה וכה"ג לא אמרי' א"ע ודל"ת:

ואפשר לישב ולומר דהתוס' קאמרי התם דליתי עשה ולידחי לא תעשה משום דהשתא דלא אפשר בתכלת נמצא מתבטל מצות ציצית לגמרי כשנגזור גם במינו ולו' דהא אפשר בטלית של צמר שיטיל ציצית של צמר כבר כ' התוס' בכתובות ד"מ ע"א ד"ה כגון שאין זה חשוב אפשר יעו"ש וא"כ דמתבטלת היא מצות ציצית לגמרי מקשו דלימא אתי עשה ודל"ת אע"ג דלא הוי בעידנא ומכאן נר' סמך למ"ש בפסקי תוס' בזבחים דצ"ז ע"ב עמ"ש התוס' ד"ה ואחד וז"ל מיהו אכתי ק' היכי אתי עשה ודל"ת הא בעידנא דמתעקר לאו דשבירת עצם לא מקיים עשה דאכילה ע"כ וכ' בפסקי תו' וז"ל אם אי אפש' לקיים עשה בענין אחר לא בעינן בעידנא דמיעקר לאו קיים עשה ע"כ דאפשר דלמד כן מכח דבריהם דהכא כמ"ש ומהתימה על המשל"ם בפ"י מה' ק"פ ה"א הביא דברי הפסקי תוס' הללו וכ' והוא חידוש גדול בעיני ולפי מ"ש דהכי ס"ל להתוס' עצמם לא נשאר חידוש. אי"ן נוכל לישב. עפ"י מ"ש הנ"י בפ' אלו מציאות וז"ל ועל הא דאמרי' דאין עשה דוחה עשה ול"ת איכא דמקשו ל"ל מהאי ט' ת"ל דאפי' ליכא גבי טומאה אלא לאו גרידתא לא דחי ליה עשה דאבידה דהא ק"ל דלא דחי ליה אלא כגון מילה בצרעת וסדין בציצי' דבעידנא דקא עקר ליה ללאו קא מוקים לעשה אבל הכא אפי' עומדת על פתח בית הקברות כי מטמא עבר ליה ללאו ולא מקיים לעשה עד דמהדר ליה למרה וכו' והרנב"ר ז"ל תי' דהכא נמי בשעה דעבר הלאו קיים אעשה כמילה בצרעת דהא מתעסק הוא במצות השבה בשעת

עקיר' הלאו ואעפ"י שלא גמרו מה בכך גם מצות מילה לא נגמר' עד דפרע דק"ל מל ולא פרע כאילו לא מל וכו' דהוא ז"ל סבר דגוף עיקר העשה מתחיל משעת ראיתה וכו' אבל הרב ר' יהוסף בלשונו כ' בנימוקיו דשאר המפ' ז"ל לא סברי הכי דיכולים לו' דלא דמיא למילה דמילה כל מה שנעשה בה הוא גוף המצוה עצמה ואם לא גמרה לא נעשית אלא חצי מצוה כמו שאם לא הטיל ציצית אלא בב' כנפיו וכו' אבל גבי השבת אבידה עיקר גוף המצוה השבה בבית הבעלים שזהו עיקר גוף כונת המצוה והשאר הוי כעין מכשירי מצוה דודאי אעפ"י שצריך להשבת אבידה הנטי' וההבאה קוד' לכן עיקר גוף המצוה הוא ההשבה אל ביתו ודמי למכשירי שאר מצות וכו' ע"כ נמצא דדעת הרנב"ר ז"ל דעשה דהשבה מתחיל משעת ראות האבידה ודמיא למיל' דתכף משהתחיל, למול התחיל במצוה והויא בעידנא וא"כ ה"ן אפשר דס"ל להתוס' ז"ל דאע"ג דלאחר שנתעטף הוא דמתחייב בציצית מ"מ כיון דקרא קאמר גדילים ת"ל על ד"כ כסותך דמשמע שאתה מכוסה בו כבר וזה לא יבא לכלל חיוב ציצית אם לא שיתכסה בסדין נמצא דעיקר גוף המצוה מתחלת משעת הלבישה לענין דנימא דליתי עשה ולידחי לא תעשה וחשיב בעידנא ואע"ג דלא מקיים ליה למצות ציצית אלא אחר העטיפה אלא דאם כנים אנחנו בזה קשה דמאי מק' התוס' התם בזבחים גבי שבירת עצם היכי אתי עשה ודחי ל"ת הא בעידנא דמתעקר לאו דשבירת עצם לא מקיים עשה דאכי' כנז"ל התם נימא הכי דכיון דלא אפשר בלא שביר' ואיכא עשה דאכי' יתחשב כעוסק במצוה גופה כהשבת אבידה: **ועוד** דהרי בהדיא כ' התוס' בחגיגה ד"ב ע"ב ד"ה לישא שהק' וא"ת וליתי עשה דלשבת יצרה ולידחי לאו דלא יהיה קדש ותי' דלא אתי עבה ודחי ל"ת אלא כגון מילה בצרעת דבעידנא דמיעקר לאו מקיים עשה אבל הכח משעת הצראה עובר ליה בלאו ועשה ליכא עד גמר ביאה ע"כ הרי בהדיא דס"ל דאפי' התחלת המצוה עצמה לא חשיב בעידנא כיון דלא מוקים לעשה עד גמר ביאה אלא דקל"ט ע"ז דהיכי קאמר תלמודא התם בביצה ד"ח דמייתו מינה התוס' דהוי בעידנא גבי מילה בצרעת הלא התם נמי לא מקיים מצות מילה עד גמר מילה ופריעה וכי קץ ליה לבהרת הרי עבר הלאו ולא מקיים לעשה עד דעביד פריעה דהא קי"ל מל ולא פרע כאילו לא מל. וכפי"ז מתישב נמי מה שהביא הנ"י דאיכא דמקשו על ההיא דאמרי' דאין עשה דוחה עול"ת דל"ל מהאי ט' ת"ל דאפי' ליכא גבי טומאה אלא לאו גרידתא לא דחי ליה עשה דאבידה דהא קי"ל דלא דחי ליה אלא כגון מילה בצרעת וסדין בציצית דבעידנא דקמיעקר ללאו קא מוקים לעשה אבל הכא אפי' עומדת על פתח בית הקברות כי מטמא עבר ליה ללאו ולא מקיים לעשה עד דמהדר וכו' ע"כ דלהכי הוצרך לט' דהוי ל"ת ועשה דאי לא הוי אלא לא תעשה גרידתא

שפיר היינו יכולים לו' דכיון דלא אפ' לקיים מצות השבה מכח טומאת ביה"ק ומתבטלת מצות השבה לגמרי אמרי' אתי עשה ודחי ל"ת אפי' שלא בעידנא כיון דלא אפשר אי לאו דהוי עול"ת:

אשר עפי"ז מתישב אצלי מה שהיק' הר' שאגת ארי' ח"א סי' ל"ב על דברי התוס' דסוגיין דיבמות וז"ל אבל מ"מ דברי התוס' תמוהים וכו' בס"ד דאין מצות ציצית חל עד לאחר העיטוף והרי איסור כלאים ע"כ חל בשעת עיטוף א"כ היכא אמרי' דכלאים בציצית בעידנא דמיעקר לאו קמקיים לעשה הא הלאו דכלאים קדים לעשה שהלאו חל בשעת עיטוף והעשה אינו חל אלא עד לבתר עיטוף אל"ו ש"מ דהעשה דציצית נמי חלה בשעת עיטוף וא"כ ראוי לברך קודם שנתעטף עובר לעשיתן ולא בשעת העיטוף שכבר חלה עליו המצוה ואינו ע"ל עכ"ד ולפי מ"ש לק"מ דודאי כל דלא אפשר בענין אחר אע"ג דלא הוי בעידנא אמרינן אתי עשה ודל"ת והא דאמרי' התם בביצה ד"ח ע"ב ודאי כי קעביד כתישה א"ע ודל"ת אימור דאמרי' א"ע ודל"ת כגון מילה בצרעת אי"ן סדין בציצית דבעידנא דקא מיעקר לאו קמוקים לעשה הכא בעידנא דקא מיעקר לאו לא מוקים לעשה ע"כ היינו משום דס"ד השתא דכי אמרי' דכתיש משום דא"ע ודל"ת היינו אפי' דיעבור משעת כתי' עד שיכס' זמן מה ואהא פריך דלא אמרי' דא"ע ודל"ת אלא כגון סדין דהוי בעידנא דאע"ג דמצות ציצית אתי עליה אחר עטיפה מ"מ מיקרי בעידנא בערך שאין ביניהם הרחק כלל אלא אחר שיתכסה אתי עליה חובת ציצית מיד ותדע לך דהכי הוא דהא משני הש"ס התם הא ל"ק דבהדי דכתיש קמכסה והא כי אמרי' דבהדי דכתיש מכסי לא סגי דלא כתיש תחי' דהא כי לוקח הרגבים בידו וכותשם ומכסה נמצא קדמה ליה כתישה לכיסוי דהא לא אפ' בלאו הכי אלא דאפי"ה כל כי האי לא מעכב וחשיב ליה בעידנא משום דכיון דלא אפשר בלא"ה לקיים המצו' אע"ג דלא הוי בעידנ' גמיר' א"ע ודל"ת:

אי"נ אפשר לישב לקו' השאג"א ז"ל עפ"י מ"ש התוס' ביבמות ד"מ ע"א ד"ה כיון דאפשר במוכן לעיל דמסיקנא דחוטי פשתן פוטרין בשל צמר וכו' אי"ן מדאורייי' שריא ורבנן היא דגזור דכיון דאפשר לקיים שניהם אבל מדאורייתא שרי דכלאים ממש הותר אצל ציצית ולאו משום דחיה והא דמסקינן לעיל דפוטר היינו מדאורייי' אי"ן מסקנא לא קיימא הכי ע"כ הרי בהדיא דס"ל דחוטי צמר בסדין וחוטי פשתן בטלית של צמר דהותר היינו משום דההתורה התירתו ולאו משום דנימא דאתי עשה ודל"ת והא דקאמר לעיל דפוטר היינו מדאורייתא אלא דרבנן גזרו עליו וכיון דאפ' במינן ואי"ן ראי דקאמר לעיל דפוטר היינו מדרבנן מ"מ מסקנא לא קיימא הכי אלא דמדרבנן אסו' משום דהא אפשר במינן עם כי

בהדיא אמרי' בביצה ד"ח דהיכא אמרי' דאתי עשה ודל"ת כגון מילה בנרעת אי"ן סדין בציצית וכו' דהרי כי מה שהותר סדין בציצית היינו משום דחיה דאמרי' א"ע ודל"ת וכ"ן אמרי' בשבת דקל"ב ע"ב מ"מ אינהו הכי ס"ל א"כ מעתה ל"ק קו' השאג"א להתו' מההיא דביצ' דאינהו ס"ל דלאו משום דחיה דאתי עשה ודל"ת דהתורה התירתו וכשהתירתו התורה ואתו רבנן וגזרו עלה דליתסר אמרינן דכיון דהוי בשוא"ת שפי"ד אלא דעכ"ז הוק' להתוס' דהלא שהתירה התורה והם באו לאסור חשיב קו ע כשילבש סדין בת ד"כ בלא ציצית הרי עובר בידים ומ"מ מקשו התוס' שם במנחות לעיל בד"ה סדין דהשתא כיון דלא אפ' ליתי עשה ולידחי ל"ת לב"ש דלא דרשי סמוכים למשרי כלאים בציצית ותדע לך דהכי היא דהרי אמרי' התם במנחות ולא יהא אלא לבן כיון דאפ' במינן לא כדריש לקיש דאמר ר"ל כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה ל"ת ע"כ והשתא כיון דאפ' במינן היכי אמרי' התם דהיכא אמרינן דא"ע ודל"ת כגון מילה בצרעת אי"ן סדין בציצית הא בסדין בציצי' אפ' במינן וכיון שאתה יכול לקיים שניהם ל"א ביה א"ע ודל"ת וא"כ מוכרח דכי אמרי' דחוטי צמר פטו' בשל פשתן היינו משום דהתורה התירתו ואפ' שזהו כונת התוס' ודו"ק:

והן אמת דלפ"ז ק"ט דמאי יליף ביבמות ד"ד ע"א דא"ע ודל"ת דכתיב לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך ופי' רש"י אלמא דא"ע ודל"ת הלא לפי דבריהם לאו משום דחיה הוא אלא דהתורה התירתו וכמו שכן ראיתי להר' יצחק ירנן שהיק' כן ע"ד התוס' בפ"ג דה' ציצית ה"ו יע"ש. ונר' דגם את זה אפ' לישב והוא דהתוס' לא יצטרכו למילף דאתי עשה ודל"ת מגדילים אלא יליף כמ"ד בנזיר דנ"ח ע"א דנפ"ל מראשו וקאמר תלמודא מ"ט לא נפ"ל מגדילים אמר לך לכדרבה הוא דאתא דרבה רמי כתיב ונתנו על ציצי' הכנף מין כנף פתיל תכלת וכתיב צמר ופשתים יחדיו הא כיצד צמר ופשתים פוטרין בין במינן בין שלא במינן וכו' ע"כ וא"כ מעתה מכח דהך דרבה הוא דכ' התוס' דסדין בציצית היינו משום דהתורה התירתו ול"א תו דסדין בציצית הוי משום דא"ע ודל"ת ובהכי א"ש דברי התוס' דסוגיין וק"ל:

אלא דהעומד לנגדינו הוא דא"כ מאי מקשו התוספות ברכות ד"ך ע"א ד"ה שב ואל"ת וא"ת נזיר וכ"ג קום עשה הוא דיטמא למת ותי' רש"י דקרא גלי לן דלאו דלא יטמא לא נאמר גבי מת מצוה ולא נהירא דאם כן כל מקום דאמרי' שעשה דל"ת לקרי שוא"ת וכו' והיאך קרי ליה דחיה אימא שאינו דחיה דהתם לא נאמר הלאו ועוד דהא ל' ותמיד ופסח דדחו שבת כדאמרי' בפ' אל"ד אלמא מקרי שפיר דחיה וכו' עכ"ל דהרי הכא גבי ציצית כ' להדי' דלאו משום דחיה הוא אלא דהתורה התירה מדסמיך צמר ופשתי' גדילים תעשה

לך וא"כ התם נמי דאיכ"ל דל"ת דטומאה כשם שלא נכתב על הקרובים ה"ן לא נכתב על מת מצוה והיינו משום דהתורה התירתו לימא הכי וכמ"ש רש"י ולא הוי משום דחיי וא"כ אפי' בקום עשה מיטמאו נזיר וכ"ג אשר לא כן בפסח ותמיד ומילה ועיין להרא"ם בתוספו' על הסמ"ג ה' מגילה סי' ו' שדחה דברי התוס' קרוב לזה יעו"ש ועיין להר' חות יאיר בסי' ג"ה בזה ודו"ק וי"ל וק"ל:

והנה בעיקר תי' דברי התוס' הנז"ל דמה"ט הו"ל סדין בציצית שוא"ת אע"ג דכי מכסי בטלית דבת חיובא היא ואין בו ציצית והרי הוא בידים משום דבשעת עיטוף אכתי לא מיחייב עד לאחר שנתעטף ולאחר שנתעטף דמתחייב שוא"ת הוא ראיתי בשו"ת חות יאיר סי' צ"ה שהק' על מה שפסק הרב בעל תה"ד בתשו' סי' רפ"ה הביאו המ"א בהגה ש"ע ביו"ד סי' שע"ב שאם הגידו לכהן שמת בביתו והוא ערום צריך לרוץ תכף החוצה ואל ילבש עצמו תחיל' כי אין שום מצוה דאורייתא נדחה מפני כבוד הבריות וז"ל בתוך התשו' ואי קשיא על הוראות התה"ד הכי ק"ל עמ"ש שמחוייב זה הכהן לרוץ החוץ ערום ויחף הלא מסקינן בסוגיא דפרק מי שמת הנ"ל שוא"ת שאני ובכה"ג זה שבאתה לו הבשורה שמת בבית אעפ"י שהטומאה עצמה היא לאו שיש בה מעשה מ"מ זה שמת בביתו בפתע פתאום אין מוטל עליו רק לפרושי משם וליצא ומה ששוהא בלבישתו לא הוי רק שוא"ת מה שאין כן הלבוש כלאים דמעיקרא כשלבשו עביד מעשה של עבירה והכי מוכח ומדוקדק בדברי רש"י שם במ"ש וז"ל והלובש כלאים עקרו במעשה ממש שהוא לובשו וכו' וידעתי שהקורא ישיבני מנא לך סברת הכרס הזו ומנ"ל להק' אבל יעיין המשיב בתוס' בפ"ב דשבועות די"ז ע"א ובפ' האשה רבה ד"ץ רע"ב ד"ה כולהו נמי וכו' יר' כי דברי כנים ואמיתים ת"ל וצריכים נגר להשיב דברי ת"ה וכו' מ"מ קו' הנ"ל שיש לנו סיוע שיש בה ממש מדברי התו' המוכרחי' במקומם נשאר שרירא וקיימת וצריכה לפנים ולפני ולפנים עכ"ל כונת קו' היא דהתוס' בפ"ב דשבועות די"ז ע"א ד"ה או אין צריך כ' גבי הא דתנן היה לובש כלאים ואמרו לו אל תלבש אל"ת והוא פושט ולובש חייב על כל א' וא' וקאמר עלה ר"א אפי' לא שהה אלא כדי לפשוט וללבוש ורב ביבי אמר לא פושט ולובש ממש אלא מכניס ומוציא ידו בבית אונקלי וכ' ור"א דפליג עליה התם וחשב שהייה כמעשה כיון דתחי' הלבישה ע"י מעשה ע"כ ומדברי התוס' דיבמו' ד"ץ ד"ה כולהו משמע דס"ל דכ"ז דאמרי' גבי כלאים דחשיב השהייה כמעשה היינו משום דעיקר האיסור בשעת לבישה שלבש באיסור אשר לא כן בלבישת סדין דבת חיוב' דאין בו ציצית לא חשיב השהיה כמעשה כיון דבשעת לבישתו לא נתחייב עדיין בציצית דנמצא ברשות נחית ללובשה וא"כ אף כי אח"ך בא עליו חיוב ציצית אחרי התעטפו

חשיב שוא"ת מה שעומד בסדין בלא ציצית וא"כ ה"ן גבי כהן שבאתה לו הבשורה שמת בבית שאין מוטל עליו רק לצאת משם ולא להיות משתהה ומה ששוהה שם כדי ללבוש אינו אלא שוא"ת וכה"ג נדחה מצוה דאורייתא מפני כבוד הבריות כיון דעיקר כניסתו היתה בהיתר וזה שמת בפתע פתאום דאינו חייב הוא אלא לצאת משם חשיב שוא"ת ומסקינן בפ' מי שמת שב וא"ת שאני ואמאי קאמר התה"ד כי צריך לרוץ תכף ולא ילבש כי אין שום מצוה דאורייתא נדחה מפני כבוד הבריו' זהו כונת קו' מבוארת:

אמנם נ"ל לפק"ד דלק"מ על התה"ד דהרי בהדי' אמרי' בנזיר די"ו ע"ב גבי הא דבעי רבא נזיר והוא בבית הקברות מהו בעי שהיה למלקות או לא ומפרש לה כגון שנכנס בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע עליו את המעזיבה כי גמירי שהיה בבית המקדש אבל אבראי לא או"ד ל"ש תיקו ופירש"י כגון שנכנס בשידה תיבה ומגדל בביה"ק שמפסיק בינו לבין הטומאה ונדר בעודו בתיבה שהוא טהור ואח"ך בא חבירו ופרע עליו את המעזיבה וכו' ע"כ ומ"מ אי צריך שהיה חייב מלקות אע"ג דבזה ששוהה אינו עושה מעשה אע"כ בתר תחי' כניסתו אזלינן אע"ג דכניסתו שם בהיתר היתה שהרי נכנס בשתו"מ שהפסיק בינו לבין הטומאה ואפי"ה חשיבא שהייתו מעש' וכן נמי אמרי' התם בנזיר דמ"ג דמשכחת לה טומאה וביאה בהדי הדדי כגון שנכנס בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע עליו את המעזיבה דטומאה וביאה בהדי הדדי קאתיין מר בר ר"א אמר כגון דעייל כשהוא גוסס ונפק נשמתא אדיתיב דטו' וביאה בהדי הדדי קאתיין הרי דאע"ג דמתחילה כשנכנס או בשתו"מ או כשהיה גוסס עדיין לא היה אסור ליכנס ואפי"ה כשנפרע המעזיבה וכשמת חייב מלקות ואעפ"י שאינו עושה מעשה ואעפ"י שתחילת הכניסה בהיתר מ"מ תחילת המעשה של התירא גורם לאיסור שלאחר שעה להיות נחשב כעושה מעשה וא"כ ה"ן דכוותא גבי שמת לו מת בפתע פתאום בבית דחשיב שהית הלבישה מעשה מכח תחי' הכניסה בהיתר ולא ניתנה לידחות מצוה דאורייתא בקום עשה משום כבוד הבריות ושפיר פ' התה"ד. וכן ראיתי שהק' הר' מוהר"י אלגאזי בס' ארעא דרבנן מער' א' אות י"ח וז"ל איברא דעל שניהם על מוהרי"ל והרב חות יאיר תמה אנכי דהלא כ' הרמב"ם בפ"ג מה' אבל וז"ל כהן שנכנס באהל המת וכו' אם ישב שם כדי השתחויה הרי זה לוקה ע"כ אלמא ס"ל דהשהיה חשיב לאו שיש בו מעשה מדמחייב מלקות עלה וכ"כ התוס' בהדיא בפ"ג דנזיר די"ז אהא דבעי רבא נזיר והוא בבית הקברות בעי שהיה למלקו' או לא היכי דמי אילימא דא"ל לא תנזור למ"ל שהיה נזיר מ"ט לא בעי שהיה דקא מתרו ביה ה"ן קא מתרו ביה וכ' התוס' ז"ל ולא הוי האי כלאו שאין בו מעשה במה שמקבל נזירות דלאו שיש בו מעשה הוא במה שאינו יוצא משם כשנודר בנזיר ע"כ

הנה דדברי הרב תה"ד בנויים חזקים כראי מוצק ע"פ המוסכם להלכה דהשהיה הוי לאו שיש בו מעשה וכ"כ עוד הרמב"ם פ"ה מה' נזירות ה' כ"א שאם נזר בבית הקברות לוקה אף משום בל תאחר ע"ש וכו' עכ"ל והנה לפי מה שפי' בכונת קו' הר' חות יאיר קושית הרב ז"ל מההיא דפ' הרמב"ם בפ"ג מה' אבל כהן שנכנס באה"מ וכו' אם ישב שם כדי השתחויה ה"ז לוקה אלמא ס"ל דהשהיה חשיב לאו שיש בו מעשה לק"מ דההיא ודאי חשיבא שהיתו מעשה כיון דתחי' כניסת הכהן לאה"מ באיסו' דהוי כמו כלאים אך קו' אחרו' חזקו' הם כראי מוצק:

ומכל אלין דהוו תמיה אני נמי למה שראיתי בס' מגילת ספר לאוין ד"ש שכ' על מ"ש הרמב"ם בפ"ג מה' ביאת מקדש הכ"א כ"ב גבי טמא או טהור שנכנס למקדש ונטמא אסור לו לשהות וכו' ואם שהה וכו' חייב כרת ואם היה שוגג מביא קרבן וכ' הכ"מ דלענין מלקות דאיבעי' לן התם ולא איפשיטא פסק לקולא וכ' הרז"ל והא דלא פ' בפי' דאם שהה והתרו בו דלוקה היינו משום דהוי לאו שאין בו מעשה ואין לוקין עליו דדוקא כשנכנס טמא למקדש שנטמא מבחוץ תנן בפ' אלו הן הלוקין ופסקה הרמב"ם בפ' ח"י מה' סנהדרין דהנכנס למקדש והוא טמא לוק' דכניסתו הויא מעשה משא"כ בשנטמא בפנים ושהה אפי' בכדי שיעור שהיה אינו לוקה אף אם התרו בו בשוא"ת הוא ולא עביד מעשה זולת דאם התחיל לצאת ולא גמר לצאת והתרו בו שיצא מיד ונשתהה שם בכדי שיעור שהיה אזי לוקה וכו' והנה הרמב"ם כ' בפ"ג מה' אבל כהן שנכנס לאהל המת או לבית הקברות בשגגה ואחר שידע התרו בו אם קפץ ויצא פטור ואם ישב שם כדי השתחויה וכו' ה"ז לוקה ואין להק' עליו אמאי לוקה והא לאו שאין בו מעשה הוא וע"כ לא חייב הכא אל"ד כשהתחיל לצאת והלך מעט ועמד דעמידתו שם הויא מעשה גמור וכו' ודוחק זה לומ' דהתם נמי בכה"ג מיירי דאין זה פשט דבריו כלל ולכן נלע"ד דהתם שאני שכבר עבד ליה מעשה שנכנס לאה"מ או לבה"ק ואף דבשוגג היה מ"מ השתא דידע ולא יצא שפיר לוקה על ישיבתו דסופו הוכיח על תחילתו דניחא ליה במעשה כניסתו והועילו מעשיו משא"כ בשדה במקום שאין שם מת ובפתע פתאום קברו מת שם ועשאו ביה"ק שלא בידיעתו כגון שהיה ישן דאז אפי' אם ישב שם כשיעור אינו לוקה דהו"ל לאו שאין בו מעשה וכו' וזה הט' יספיק לר"א דאמר דלקי אשהיה בכלאי' וכו' ואעפ"י שלא פשט דאינו עושה מעשה בכל פעם מ"מ כיון דמעיקרא כבר עבר ליה למעשה הלבישה וכו' א"כ כל פעם שמתרין בו והוא שוהה באיסו' חשיב כאילו עביד מעשה וכ"כ התוס' בפ' האשה רבה ד"ץ ע"ב ד"ה כולהו וכו' ע"כ יעוש"ב. ולפקפ"ד קל"ט דאיך פסקיה בסכינ' חריפ' דביושב במקום שאין שם מת ובפתע פתאום קברו מת שם ועשאו

ביה"ק שלא בידיעתו כגון שהיה ישן דאז אפי' אם ישב שם כשיעור דאינו לוקה דהו"ל לאו שאין בו מעשה ולא זכר שר תשו' התה"ד דפ' היפך וכל המקומות הנרשמים הנז"ל דסתרי לחילוק שחי' הוא ז"ל דמשם מוכח דאפילו בכניסתו בהיתר חשיבא שהייתו שם מעשה וכנז"ל:

ברם נשאר לנו לדעת דלפי מ"ש נמצא התוס' סתרי דידיה אדידיה דאילו מדברי התוס' דנזיר די"ו ע"ב ד"ה ר' יוחנן וכו' ודי"ז ע"א ד"ה הגה"ה מיחיל וד"ה אילימא דאמרי ליה לא תנזור משמע דס"ל דשהיה חשיבא כמעשה אע"ג דתחי' כניסתו בהיתר היתה וכמו שכן ראיתי להמשל"ם בפ"ג מה' ביאת מקדש ה"ג דמתחי' עלה על דעתו לחלק ולומר דכ"ו דאמרי' דהשהיה חשיב כמעשה היינו דתחי' כניסתו באיסור היתה כלבישת כלאים אמנם אם תחי' כניסתו בהיתר היתה לא חשיב השהיה כמעשה וכ' דאחר העיון הא ליתא והביא התוס' דנזיר די"ז ע"א ד"ה אילימא הנז' ודייק מיניה דאפי' דהכניסה בהיתר היתה חשיבא כמעשה ואילו מתוך דברי התוס' דיבמות ד"ץ ע"ב ד"ה כולהו משמע דדוקא גבי כלאים דתחילת לבישתו באיסור אהכי חשיבא שהייתו מעשה אשר לא כן בסדין בציצית דכיון דתחילת לבישתו דלא חלה עליו עדיין מצות ציצית לא חשיבא שהייתו בו מעשה וכן משמע מתוך דברי התוס' דנזיר דמ"ג ע"א ד"ה כגון שנכנס בשתו"מ וכו' וצ"ל דהוא מסייע להסיר המעזיבה דהא בהתרו בו למלקו' איירי ע"כ דמשמע דהוק' להו דהא אע"ג דבא חבירו ופרע עליו המעזיבה אמאי ילקה דהא בהתרו בו למלקות איירי והא לאו שאין בו מעשה הוא ולא ס"ל דהשהיה יתחשב כמעשה משום דבהתירא היתה הכניסה ולהכי הוצרכו לתרץ דצ"ל דהוא מסייע וחשיב כמעשה ולהכי לקי וע' להר' יצחק ירנן ז"ל בפ"ה מה' מלכים ה"ח שפי' כן ועמד מתמיה דדבריהם סותרים למ"ש הם ז"ל בנזיר די"ז ד"ה אילימא יעויין שם:

וכדי לישב את כל זה אבא אעי'ר מה שיש מן הקושי במ"ש הרב יצחק ירנן ז"ל לשם על מה שהיק' דהתוס' סתרי דידיה אדידיה כ' וז"ל ואין לו מט' אחר משו' דעקימת שפתים חשיב מעשה דאין זה אלא במימר ונשבע דוקא וע' לרבינו ריש ה' תמורה ובמרן שם ובה"ה פי"ג מה' שכירות דבכל האמור שם ליכא למימר הכא דהנזירות חשיב מעשה ע"כ דהנה אמת דבריש ה' תמורה כ' הרמב"ם מפי השמוע' למדו דכל מצות ל"ת שאין כה מעשה אין לוקין עליה חוץ מנשבע ומימר ומקלל את חבירו בשם וכ"כ הרמב"ם בפ' ח"י מה' סנהדרין אמנם מה שהביא משם הה"מ בפי"ג מה' שכירות היא תבריה דהרי על מ"ש הרמב"ם ז"ל שם ה"ב ואפי' חסמה בקול לוקה כ' שם הה"מ מחלוקת ר' יוחנן ור"ל ופ' כר"י וכו' והטעם בגמרא דעקימ' שפתים הוי מעש' וכבר הק' המפ' ז"ל ממה

שאמרו כל לאו שאין בו מעש' אין לוקין עליו חוץ מנשבע ומימר ומקלל את חבי' בשם אלמא דעקימת שפתים לא הויא מעשה והרב ז"ל כ' כן בפי"ח מה' סנהדרין ותימה איך פ' שתיהן והעיקר שמה שאמרו כאן דעקימת שפתים דחסימה הוא מעשה הוא מפני שדיבורו כא לכלל מעשה שע"י קולו היא נחסמת אבל דיבור שאינו בא לכלל מעשה לא ומימר דומה הוא לחסימה ולאו שיש בו מעשה הוא שהרי ע"י דיבורו נתפסת הבהמה בקדושה וכו' ע"כ דהרי בהדיא דכל דבדיבורו עביד מעשה שע"י דיבורו נתפסת הבהמה בקדושה חשיבא מעשה ופירש רש"י התם בתמורה גבי מימר דבדיבורו עביד מעשה דמעיקרא חולין והשתא קודש וא"כ ה"ן גבי נזיר דקדוש קריה רחמנא שנא' קדוש יהיה שפיר חשיב דיבורו מעשה א ראיתי בכ"מ סוף ה' תמורה שהביא משם הר"י קורקוס וז"ל ואע"ג דמקדיש בעל מום לוקה התם שאני דבדיבורו עביד מעשה שמשנה הבהמה מחולין לקדש ע"כ וה"ן כן הוא דמתחי' אדם זה היה מותר להיטמא למתים ולתגלחת ולשתית יין ושכר ועתה בדיבורו נעשה קודש לאסור עצמו בכל אלו וחשיב דיבורו מעשה ועיין להר' מגי"ס לאוין ש"י:

וטרם בואי לישב דברי התוס' הנז"ל רגע אדבר במ"ש המשל"ם לשם וז"ל ודברי התוס' שכ' הכי דייקי דכ' דלאו שיש בו מעשה הוא במה שאינו יוצא משם בשנודר ודאי שאין כונתם דס"ל דעקימת שפתיו שנודר בנזיר חשיב מעשה דהא קי"ל דעקימת שפתים לא חשיב מעשה ועוד דאי טעמא דהתוס' הוא משום עקימת שפתים הכי הול"ל דלאו שיש בו מעשה הוא במה שנודר בנזיר בביה"ק אל"ו דמה שנודר בנזיר לא חשיב מעשה ולא חייבוהו מלקות אלא משום דאינו יוצא משם ואע"ג דאינו עושה מעשה במה שאינו יוצא כיון דהביאה היתה ע"י מעשה אף מה שאינו יוצא חשיב מעשה ע"כ ולפקע"ד קל"ט דהרי אפי' לפי מ"ש הוא ז"ל דכונת התוס' דחשיב לה מעשה היינו משום דאינו יוצא משם דאע"ג דאינו עושה מעשה במה שאינו יוצא כיון שהביא' היתה ע"י מעשה אף מה שאינו יוצא חשיב מעשה (דהרי הכא קאמר תלמודא בהדיא אילימא דאמרי ליה לא תנזור ל"ל שהיה נזיר מ"ט לא בעי שהיה דקמתרי ביה ה"ן קמתרי ביה ועלה הוא דכ' התוס' אילימא דאמרי ליה לא תנזור וכו' דנזיר טמא מ"ט לא בעי שהיה וכו' משום דקמתרו ביה שלא יטמא והוא נזיר ה"ן מתרין ביה שלא ידור בו בנזיר והוא עובר לקי וכו' הרי דמה שמתרין בו היינו שלא ידור והוא עובר ונודר לקי כמו בנזיר טהור שמתרין בו שלא יטמא דלקי אפי' בלא שהיה כלל וע"ז הוק' להו ז"ל דהא דיבור זה שנודר הוי לאו שאין בו מעשה וע"ז כ' ולאו האי כלאו שאין בו מעשה במה שמקבל הנזירות דלאו שיש בו מעשה הוא במה שאינו יוצא משם כשנודר כלומר דכיון שהי"ל לצאת חוץ

מביה"ק ולנדור וזה נדר בביה"ק וקמחלל לנזירות לטמאו דיבורו חשיב מעשה) מ"מ מאי האי דקאמרי דלשב"מ הוא במה שאינו יוצא משם כשנודר בנזיר דמשמע דמאי דחשיב לשיב"מ היינו משום שלא יצא משם בשעה שנודר בנזיר כי לפי דברי הרז"ל לא הול"ל אלא במה שאינו יוצא משם אחר שנדר בנזיר מלבד דלא יכון דרך הרז"ל דקאמר דכונת התוס' הוא דחשיב מעשה מה שאינו יוצא דהלא בהדיא כ' התוס' ה"ן מתרין ביה שלא ידור בנזיר והוא עובר לקי דהרי מה שהתרו בו היינו שלא ידור ואם אינו לוקה על מה שנדר משום דהוי לאו שאיב"מ הלא לא **א** גם אם אינו יוצא דלא התרו בו שיצא ומ"ש הרב ז"ל ודאי דאין כונתם דס"ל דעקימת שפתיו שנודר בנזיר חשיב מעשה דהא קי"ל דעקימת שפתים לא תשיב מעשה הלא לפי מ"ש משם הה"מ והכ"מ משם מהריק"ו כנז"ל עיניך הרואות דאף דקי"ל דעקימת שפתים לא חשיב מעשה היינו היכא דבדיבורו לא עביד מעשה אבל היכא דבדיבורו עביד מעשה כגון גבי בהמה דע"י שהוא מימר נתפסת הבהמה בקדושה חשיב מעשה וה"ן דכוותא כמש"ל:

מעתה נתישבו דברי התוס' דלעולם ס"ל דדוקא כשתחי' כניסתו באיסור הוא דאמרי' דשהייתו חשיבא מעשה כלבישת כלאים וכמ"ש ביבמות אשר לא כן בלבישת סדין דאע"ג דאחרי התעטפו חלה עליו מצות ציצית מ"מ כיון דבשעת לבישתו עדיין לא חלה עליו מצות ציצית לא חשיב שהייתו דבתר הכי מעשה וכ"ן כשנזר והוא בביה"ק אי הוה הט' שהיה דבתר הכי לחודה ה"ן דלא הוי לקי דלא חשיבא מעשה אלא ט' דלקי היינו משום דכשהתרו בו לא תנזור ובביה"ק והוא עובר ונוזר חשיב דיבורו מעשה שהוא נתפס לקדושה וא"כ כשנזר בביה"ק דהיה לו לצאת החוצה ולינזור והוא נוזר שם בביה"ק חשיב מעשה שהוא נוזר שם כדי ליטמאות ולחלל הקדושה של הנזירות והיינו מ"ש התוס' בנזיר די"ז ע"א ד"ה אילימא כשתדקדק יפה כמו שדקדקנו וכן נמי כשלא התרו בו בשעת נזירותו שלא ינזור כ"א אח"ך ואמרו לו צא ואל תטמא דשהייתו חשיבא מעשה כמ"ש התוס' שם די"ו ע"ב ד"ה ר"י וי"ז ע"א ד"ה מיחיל היינו משום דכיון דמתחיל' כשנזר דעבד מעשה הדיבור וגילה בדעתו למפרע דאף אם היו מתרין בו כשנזר אל תנזור לא היה מאזין אליהם כיון דמתחי' כבר עשה מעשה מלקין אותו עכשיו כשהתרו בו אל תשהה ושהה למפרע על המעשה דמעיקרא ועיין במגי"ס לאוין ר"ן ולהכי בנכנס בשידה תיבה ומגדל דכניסתו בהיתר היתה הוצרכו התוס' לשם דמ"ג לו' דצ"ל דהוא מסייע להסיר המעזיבה דאי לא"ה הוי לאו שאין בו מעשה כיון דעיקר הכניסה בהיתר היתה ולא חשיבא שהיה דבתר הכי מעשה וגם לא היה שום מעשה אי לאו בסייע ובדרך זו אלך לפרש נמי ההיא פסקא דהרמב"ם דפ"ה מה' נזירות ה' כ"א דאם נזר בביה"ק לוקה

אף משו' בל תאחר והוא דאמרי' התם בנדרים ד"ד כי על מאי דקאמר התם בל תאחר דנזירות היכי משכחת לה רב אחא בר יעקב אמר כגון דנדר בביה"ק הניחא למ"ד לא חיילא עליה נזירות מאלתר אלא למ"ד חיילא עליה נזירות מאלתר מי איכא בל תאחר ועוד האמר מר בר אשי חיילא עליה נזירות מאלתר וכו' אפ"ה קם ליה בבל תאחר משום דקא מאחר נזירות דטהרה ופירש"י דקא מאחר לנזירות דטהרה דלאלתר מיבעי ליה למיפק חוץ מביה"ק ולמינזר נזירותיה בטהרה ע"כ וי"ל דמאי קאמר רש"י ולמינזר הלא למ"ד חיילא עליה מאלתר היינו דאינו צריך תו למינזר וכמו שפירש"י בנזיר די"ו ע"א ד"ה אתמר יעו"ש והכא קאמר ועוד האמר וכו' אפי"ה וכו' כי ע"כ נ"ל דרש"י ס"ל דמשום השהיה לא הוה מלקינן ליה כיון דתחי' הכניסה בהיתר היתה והו"ל לאו שאין בו מעשה אלא דהכא לקי משום דיבורו דנזר בביה"ק דהו"ל למיפק מביה"ק ולמינזר נזירותיה בטהרה ודיבורו חשיבא מעשה מה שנדר בביה"ק וקמאחר קרבנות דטהרה ולהכי לקי א"כ מעתה נסתלקו קו' המוהר"י אלגאזי ז"ל מעל הר' חות יאיר ז"ל כנז"ל מכל וכל משום דשאני ההיא דהתה"ד דלא עביד מעשה כלל ואפי' בדיבור וכמו כן אזדא לה תמיהתנו מעל הרבנים הנז"ל מההיא דנזיר דמ"ג דאמרי' כגון שנכנס בשידה תיבה ומגדל ובא חבורו ופרע. עליו את המעזיבה דהו"ל טומאה וביאה באים כאחת וחייב מלקות ההיא נמי היינו משום דקעביד מעשה דסייע בפריעת המעזי' וכמ"ש. התוס' האמנם מה שהק' על הרבנים הנז' מההיא דנזיר די"ז ע"ב בנזיר שנכנס לביה"ק בשתו"מ ונזר בתוכה ובא חבירו וכו' דאי בעי שהיה חייב מלקות בשהייתו אע"ג דתחילת כניסתו בהיתר היתה והתם מיירי בלא סייע וכמ"ש התוס' ד"ה ובא וכו' יעו"ש במקומה עומדת ועתה אוסיף נמי להק' עליהם ממאי דאיבעיא לן בשבועות די"ז בעי רבא צריך שהיה למלקות או אין צריך שהיה למלקות וכו' בעי ר"א טימא עצמו במזיד מהו באונס גמירי שהיה במזיד לא גמי' שהיה או"ד בפנים גמירי שהיה ל"ש באונס ול"ש במזיד ע"כ. והנה ממ"ש הרמב"ם בפ"ג מה' ביאת מקדש ה' כ"א כ"ב דבנטמא בחוץ ונכנס למקדש לא הזכיר בה שהיה אלא כ' דבכניסתו חייב כרת ולא הזכיר שהיה אלא בנטמא במקדש א"כ נמצא דאי הוה בעינא שהיה כדי השתחויה דמשמע דלקי הרי אע"ג דכניסתו בהיתר היתה ובשהייתו לא עביד שום מעשה ואמאי מיחייב מלקות אי לאו דאע"ג דכניסתו בהיתר היתה חשיבא שהייתו מעשה מכת תחילת כניסתו ועדיפא מינה ראיתי להמשל"ם בפ"ו מה' נזירות ה"ח שהבליע נדון זה דמת פתאום והיה שם כהן גבי נזיר בתוך בעית רב אשי בשבועות נזיר בקבר בעי שהיה למלקות או לא ופירש"י כגון שנכנס בשתו"מ ונטמא באונס וכ' הרז"ל והא דלא מוקי ר"א לבעיא זו כגון שנכנס לאהל שהיה שם גוסס ומת הגוסס דנמצא

שלא נתחייב כלום בכניסתו אפשר דס"ל דגוסס כיון שרוב גוססין למיתה חשיב כמזיד במה שנכנס ור"א אף בפנים לא גמירי שהיה כי אם באונס וכמש"ל ואם בשעה שנכנס לא היה גוסס ומת פתאום אין ה"ן דדמיא לנכנס בתוך שתו"מ ומאי דלא נקט בכה"ג משום דהוי קצת מלתא דלא שכיחא עכ"ל נמצא לפי דבריו דגבי נזיר שנמצא בבית ומת שם מת בפתע פתאום הוא בכלל בעית הש"ס אי בעי שהיה או לא ואי בעי שהיה חייב מלקות אע"ג דבשהייתו לא קעביד מעש' מכח תחי' כניסתו ואע"ג דבהיתר היתה וא"כ הוא הדין גבי כהן:

והשתא דאתית להכי דדין זה דכהן שמת לו מת בפתע פתאום דהוא בכלל בעית ר"א גבי נזיר דמת לו מת בפתע פתאום אי בעי שהיה למלקות או לא ל"ק מידי על הרבנים הנז"ל והוא דדבר זה במחלוקת הוא שנוי דלהתוס' שם בשבועות די"ז ע"א ד"ה או אין צריך דפי' דבעית הש"ס היינו בהיכא דלא שהה אי מיפטר ממלקות דנימא דבעי שהיה בקרבן או"ד דמחייב מלקות דנימא דלא בעי שהיה אלא אפי' בלא שהיה מחייב אבל בדשהה פשי' דמחייב מלקות וכן משמע דס"ל לרש"י שם דפי' בד"ה למלקות וכו' ועמד פחות מכדי שהיה יעויין שם וכן ס"ל להראב"ד ז"ל בהשגו' פ"ו מה' נזירות ה"ט יעו"ש אמנ' לדעת. הרמב"ם ז"ל דפ' לשם דאפי' שהה אינו לוקה ופי' הכ"מ ז"ל ולישב דעת רבינו צ"ל שהוא ז"ל מפרש דהכי קמיבעיא בעי שהיה למלקות שאם ישהה ילקה או לא בעי שהיה כלו' שהיה אין לה ענין שאינה מעלה ולא מורדת דאפי' שהה אינו לוקה דכי גמירי שהיה דלקי עלה במקדש אבל אבראי לא לקי עלה ואסיקנא בתיקו ולקולא ע"כ ואפשר דמה שפ' הרמב"ם דאם שהה דמלקין אותו מכת מרדות היינו משום דאע"ג דמלקות ליכא מ"מ איסורא דאורייתא איפא ומשו"ה מכין אותו מ"מ דלא יהא אלא איסורא דרבנן וכ"ן יש להוכיח ממ"ש הרמב"ם בפ"ג מה' איסורי ביאה הכ"א נכנס למקדש ונטמא שם אחר שנכנס וכו' ואסור לג לשהות וכו' ואם שהה וכו' חייב כרת ואם היה שוגג מביא קרבן שם בעי רבא צריך שהוה למלקות או אין צריך שהיה למלקות וכו' תיקו ופסק לקולא ע"כ א"כ מעתה שפיר כ' הר' חות יאיר והר' מגי"ס גבי כהן ונזיר דמת להם מת בפתע פתאום דהוי שהיה דידהו שב וא"ת משום דהיא עצמה היא בעית הש"ס ופסקינן לקולא משום דאין סברא לו' דילקה משום דשהיתו הוי לאו שאין בו מעשה כיון דתחי' כניסתו בהיתר היתה ולהכי פ' הרמב"ם לקולא וכדיהיב ט' הכי הר' מגי"ס בעד הרמב"ם יעו"ש ואע"ג דהרמב"ם פ' פ"ג מה' אבל ה"ו דכהן שנכנס בשתו"מ ובא חבירו ופרע עליו המעזיבה דהרי טומאה וביאה באין כאחד ה"ז לוקה שתים דאלמא דתחי' הכניסה דהיתר חשיבא לה מעשה איכ"ל דהתם נמי איירי בסייע הוא כמ"ש

התוס' אלא דסמך למ"ש בפ"ה דנזיר הח"י דמ"ש אלא דהא ק' על הר' חות יאיר דמאי מק' על התה"ד הלא לפי מ"ש בעד הרמב"ם דפ' דמכין אותו מ"מ איסורא דאורייתא איכא ואע"ג דהוי בשוא"ת ואע"ג דהרמב"ם לא פ' כן בה' ביאת מקדש מ"מ איכ"ל דסמך אהכא ומיהו על המגי"ס לא ק' מידי דהא איהו לא קאמר אלא דאינו לוקה כמו שיעו"ש וכבר השיג על החות יאיר בס' ארעא דרבנן לשם ממ"ש הש"ך על תשו' מהרי"ל בסי' שע"ב בחיו"ד דאיסורא מיהא איכא אלא דעדיין אני אומר דקו' הרב חות יאיר ז"ל מעיקרא ליתא דאיכ"ל דהתה"ד בשיטת הראב"ד קאי דאם שהה חייב מלקות וחשיבא שהייתו מעשה מכח תחי' כניסתו דהיתר:

אבל אין להקשות על הרב חות יאיר ז"ל דהרי מדברי התוס' דשבועות די"ז ד"ה או אין צריך שציין הוא ז"ל משם מוכח להדיא דס"ל דהכניסה דהיתר דמעיקרא חשיבא מעשה ממ"ש התוס' דאם שהה מיהא דלקי ולא קא מיבעיא לן אלא היכא דלא שהה אי צריך שהיה או לא דכבר תי' התוס' דסוגיא זו איירי למ"ד לאו שאין בו מעש' לוקין עליו ור"א דפליג התם וחשב שהיה כמעשה כיון דתחילת הלבישה ע"י מעשה ועוד כ' ונר' דאפי' את"ל דגמירי שהיה כדי השתחויה למלקות במקדש ובנזיר היינו משום דדמו לשהיה דקרבן דגבי מקדש אבל לגבי כלאים פשי' דלא גמירי שהיה דלא שייך השתחויה כלל ע"כ וא"כ משו"ה הוא דקאמר רב ביבי התם דלא חשיבא שהייתו למלקות משום דלא שייך התם השתחויה לא גמירי שהיה דיועיל לחייב עליה מלקות אי לאו דמכניס ומוציא ידו וכו' אלא דר' אשי סבר דכיון דתחי' לבישתו באיסור היתה חשיבא שהייתו מעשה מכח תחילת לבישתו נמצא לפי דבריהם דלפי האמת דקי"ל דלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו ובמקום שאין שייך השתחויה דלא שייך בה שהיה ולא מעלה ולא מוריד בה שהיה היכא דהוי תחי' לבישתו בהיתר לא חשיבא שהייתו מעשה וכמ"ש התוס' ביבמות א"כ ה"ה נמי גבי כהן שמת לו מת פתע פתאום דתחי' כניסתו בהיתר היתה וקי"ל דלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו דלא חשיבא שהייתו מעשה אלא דמ"מ ק' קו' ראשונה דהא מיהא איסו' איכא וכמו שכ"כ התוס' וכדכתי' ומ"ש כהן מנזיר דקמשוו ליה התוס' לשהיה כדי השתחויה למלקות במקדש וצ"ע

אשר עפי"ז מתישב אצלי מה שהרבה להק' השאגת אריה לשם על התוס' דסוגיין דיבמות וז"ל ועוד ק"ל על דברי התוס' שפי' דמה"ט הו"ל סדין בציצית שוא"ת אע"ג דכי מכסי בטלית דבת חיובא היא ואין בו ציצית והרי הוא עובר בידים משום דבשעת עיטוף אכתי לא מיחייב עד לאחר שנתעטף דמה בכך הא מ"מ כיון דחיוב ציצית חל עליו ע"י מעשה של העיטוף אעפ"י שלא נתחייב בשעת עשית מעשה העיטוף אלא לבתר הכי כל כה"ג

חשיב ליה כקום עשה הואיל ותחילתו א"א אלא ע"י מעשה ודמי להא דכלאים דפ' מי שמתו דאמר התם המוצא כלאים בבגדו פושטן אפי' בשוק וכו' וה"ן תנן בספ"ק דמכות היה לבוש כלאים כל היום וכו' וא"ל אל הלבוש אל"ת והוא פושט ולובש חייב עכאו"א ואמר ר"א עלה לא פושט ולובש ממש אלא אפילו שהה כדי לפשוט וללבוש חייב וכו' ובפ"ב דשבועות מבעיא לן גבי טומאת מקדש אי במזיד צריך שהיה כדי שהיה לחייב עליו מלקות או לא ומ"מ אי צריך שהיה חייב אע"ג דבהא ששוהא אינו עושה מעשה אע"כ בתר תחי' אזלינן שא"א לי אלא ע"י מעשה בשעת כניסתו למקדש ולא תימא דכל הני ה"ט דאזלינן בהו בתר תחי' משום דהתחלת המעשה היה באיסור וכו' דהא ליתא שהרי מבעיא התם בפ"ב דשבו' ובפ' ג' מינים בנזיר בקבר אי אצטריך שהיה למלקות ומפ' לה התם כגון שנכנס לביה"ק בשתו"מ ובא חבי' ופרע עליו את המעזיבה ועוד אמר התם בפ' ג' מינים גבי היכא דטו' וביא' בהדי הדדי אתיין דחייב משום טומ' ומשו' ביאה. ומפ' לה מר בר רב אשי כגון שנכנס בשתו"מ ובא חבירו ופרע עליו את המעזיבה וכו' ועוד דההיא בעיא דשהיה למלקות דגבי טומאת מקדש ע"כ מיירי נמי שתחי' הכניס' בהיתירא היה שהרי לא שייך שיעור השתחויה אלא בנטמא בעזרה דבשעה שנכנס עדיין היה טהור ולא היה שום שם איסור עליו בשעת הכניסה כדאמר ההם ואפי"ה תחילת מעשה הכניסה של היתר גורם לאיסור הבא מאליו לאחר שעה בשוא"ת להיות נחשב כקום עשה להתחייב עליו אעפ"י שהמעשה של כניסה בהיתר היתה וכו' ע"כ:

ולפי מ"ש מלבד דמההיא דפ' מ"ש דהמוצא כלאי' בציצי' וכן מההיא דהיה לבוש פלאים כל היום ודאי דלק"מ כמ"ש הוא ז"ל דשאני התם דתחי' לבישתו באיסור היתה ולהכי חשיבא שהייתו מעשה וכמו שחי' התוס' בשבועות וביבמות כנז"ל אלא דגם מההיא דאיבעיא לן בפ"ב דשבו' בנזיר בקבר ומפ' לה כגון שנכנס בשתו"מ לק"מ למ"ש התוס' דסדין בציצית לא חשיבא שהייתו מעשה דכבר תי' התוס' התם דשאני גבי נזיר דאיבעיא לן משום דדמי' לשהיה כדי השתחויה למלקות משום דדמו לשהיה דקרבן דגבי מקדש אבל כמקום דלא שייפא השתחויה וכ"ש במקום דתחילת לבישתו בהיתר דאפי' לר"א לא חשיבא שהייתו מעשה וגם מההיא דטומאה וביאה דמוקי מר בר ר"א התם כגון שנכנס בשתו"מ לק"מ דכבר כ' התוס' התם דאיירי בסייע ומשו"ה מחייב דקא עביד מעשה דסיוע וגם ממאי דאבעיא לן אי בעינן שהיה למלקות דע"כ איירי בנטמא בתוך המקדש וגם ממאי דאיבעיא לן אי במזיד צריך שהיה כדי השתחויה או לא ואע"ג דמינה דהך מוכיח המשל"ם ז"ל בפ"ג מה' ביאת מקדש ה' כ"א לומר דתחי' כניסתו דהיתר חשיבא מעשה כששהה שדקדק דמדקמבעי ר"א טימא עצמו במזיד מהו באונס גמירי

שהיה וכו' משמע דלמלקות בטומאת אונס ושהית מזיד פשי' ליה דלקי וכמו שפירש"י שם יעו"ש ע"כ ולפק"ד אחהמ"ר לא דק דהרי בהדיא קאמר רש"י התם ואם תמצא לומר צריך שהיה למלקות בטומאת אונס ושהית מזיד וכו' ולאו דפשי' ליה ובעיא ראשו' סלק' בתיקו מלכד דלפי דעת הרמב"ם דהבעיא היא אי נימא דגם למלקו' מועיל שהיה כמו גבי קרבן או דאינו מועיל ואינו חייב אפי' בשהה וגם להרמב"ם צריכים אנו לו' כדעת התוס' דכיון דמצינו שהיה גפי קרבן משו"ה מיבעיא לן אי לקי נמי בשהייתו אע"ג דאין בו מעשה ופסק לקולא אלא אפי' לדעת התוס' דס"ל דאי שהה לקי כ' דסוגיא דהתם קיימא אליבא דמ"ד לאו שאין בו מעשה לוקין או אפי' אי קיימא כמ"ד אין לוקין מאי דגמי' שהיה למלקו' במקדש ובנזיר היינו משום דדמו לשהיה דקרבן דגבי מקדש אבל גבי כלאים פשי' דלא גמירי ולהכי קאמר רב ביבי דלא מועיל שהיה גבי כלאים ואפי' ר"א לא קאמר גבי כלאים דמועיל שהיה אלא משום דתחי' לבישתו כאיסור היתה וחשיבא שהייתו מעשה משום תחי' לבישתו אשר לא פן בההיא דסדין דתחילת לבישתו בהיתר היתה ולא שייך התם השתחויה דפשיטא דלא חשיב שהייתו מעשה:

והנה מ"ש השאג"א ז"ל לישב סוגיין דיבמות באומרו אבל מה שנ"ל בזה הוא דהא דסדין בציצית חשיב שוא"ת משום דאין הלבישה אסורה מצד עצמה אלא מחמת חסרון מעשה של מצות ציצית דרמי רחמנא עליה ולא דמי לאיסור כלאים דהלבישה מצד עצמה אסורה הלכך אין הלובש בגד בת חיוב' בלא ציצית חשיב כעושה מעשה בידים שאין עושה איסור בלבישה זו אלא שחיסר מצוה בשוא"ת והמוכח לזה מדברי הרמב"ם שכ' בפ"א מה' חגיגה הראיה האמורה בתור' היא שנר' פנים בעזרה בי"ט הא' של חג ויביא עמו קרבן עולה וכו' ומי שבא בעזרה ביום א' ולא הביא עולה לא דיו שלא עשה מ"ע אלא עבר על ל"ת שנא' לא יראו פני ריקם ואינו לוקה על לאו זה שהרי לא עשה מעשה ואי ס"ד דכל היכא דאמר רחמנא כשתעשה זאת עשה זאת כגון כשאתה לובש טלית בת ד"כ עשה ציצית אם עבר ולא עשה מה שציותה תורה לעשות אותו מעשה הגורם לחיוב ציווי של תורה היא נעשית כקום ועשה באיסור הואיל ועשה אותה במעשה בלתי קיום המצוה שחייבה אותו תורה ע"י מעשה זאת וכו' א"כ ה"ן מי שבא לעזרה ולא הביא עולה לחייב מלקו' שהרי אותו מעשה גורם ללא יראו פני ריקם דהיינו ראית פנים ע"י ביאתו בעזרה היא נעשית בקום עשה בעבירה וביאתו וראית פניו בעזרה שהיא מעשה הוא עיקר וגוף העבירה כמו שהלובש טלית בלא ציצית דאם החיוב בא בשעת עטוף חשבת למעשה של עטוף בעבירה אל"ו ש"מ דס"ל ז"ל דכל כה"ג אין מעשה הראשון הגורם

לחיוב ציווי של תורה היא העבירה שחיסר מצוה של תורה הלכך לא הו"ל קום ועשה אלא שוא"ת לפיכך אין לוקין עליו וה"ן גבי סדין בציצית הו"ל שוא"ת עכ"ד:
ולפקע"ד לא ידעתי מה יענה למה שפ' הרמב"ם ז"ל בפ"ה מה' איסורי מזבח הי"א מ"ע למלוח כל הקרבנות קודם שיעלו למזבח שנא' על כל קרבנך תקריב מלח וכו' הקריב בלא מלח כלל לוקה שנא' ולא תשבית מלח ברית אלהיך ע"כ הרי בהדיא דאע"ג דמה שאינו מטיל מלח הקרבן שוא"ת הוא והו"ל לאו שאיב"מ אפי"ה חשיבא מעשה מכח שהקריב תפל בלי מלח לחייב עליו מלקות וא"כ ה"ן דכוותא גבי סדין בציצית חשיבא לבישתו מעשה במה שאינו מטיל ציצית להיותו קו"ע וכ"כ ק"ל על המגי"ס לאוין ד"ש שדחה דברי התוס' כמ"ש השאג"א יעו"ש. הן אמת דנמצא לפי"ז הרמב"ם סתר דידיה אדידיה דאמאי לא קאמר התם בחגיגה דבבואו לעזרה ולא הביא עולה דילקי עליה דליחשב ביאתו מעשה כמו הקרבת הקרבן דחשיב מעשה ללקות עליו כשהקריב בלא מלח. והחינוך בפ' משפטים סי' פ"ח והסמ"ג לאוין ש"ס כתבו זה דאם לא הביא עולה דביטל עשה ועבר על ל"ת ולא הזכירו דאינו לוקה דמשמע דלוקה דהרי כ' החינוך בס' ויקרא סי' קי"ח והסמ"ג לאוין ש"ך דהמקריב בלא מלח לוקה יעו"ש ושו"ר להרב עושה שלום דנ"ב ע"ד שהביא משם הר' לימודי ה' סי' פ"ז דנ"ה שהיק' על הרמב"ם מהני תרי פסקי והצ"ע וכ' הוא ז"ל ועיין להחינוך ס' משפטים שכ' וז"ל בא לעזרה בלא קרבן עובר על ל"ת סתם דנר' דס"ל דלוקין עליו ודמיא למה שכ' החינוך וכו' דמביא קרבן בלא מלח לוקה ע"כ. והנראה אצלי לישב הוא דלעולם דס"ל להרמב"ם ז"ל דאע"ג דבמה שעובר אינו עושה מעשה כגון דמקריב הקרבן בלי מלח דחשיב מעשה ולוקה עליה וה"ה נמי גבי סדין בציצית דחשיבא לבישתו מעשה במה שאינו מטיל ציצית לקרותו קום עשה אלא דשאני ההיא דבא לעזרה ולא הביא קרבן דאינו לוקה ואע"ג דביאתו חשיבא מעשה משום דס"ל כדעת החינוך שפ' בסי' קי"ג ותקפ"ג ושמ"ד וצ"ד דכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו היינו אע"ג דעושה מעשה כיון דאפשר לעשותו בלי מעשה לאו שאיב"מ מקרי ולא לקו עליה וכמו שכ"כ הרב יבין שמועה כלל קפ"ד דס"ל להרמב"ם ס' זו יעו"ש וא"כ ה"ן הא אפשר ליה לעבור על לאו זה דלא יראו פני ריקם כגון שנכנס לעזרה מבעוד יום א' של חג דנמצא בהתקדש חג הוא מקיים מצות ראית פנים בעזרה ממילא וכשלא הביא קרבן נמצא עובר הלאו בלתי מעשה שלא בא היום וכיון שכן פ' דאע"ג דבא בעזרה ולא הביא עולה דאינו לוקה כיון דאפשר ליה לעבור הלאו בלא מעשה אשר לא כן בהקרבת הקרבן בלי מלח דא"א להקריב הקרבן בלא מלח ולא יעשה מעשה ומט' זה צריכין אנו לו' דגם מ"ש החינוך והסמ"ג דעובר אל"ת ולא הזכירו דלקי דמוכרח דס"ל

דאינו לוקה וכמו שכן ראיתי להרב עושה שלום בדנ"ב ע"ב שכ' ע"ד החינוך דמדלא הזכיר דאינו לוקה משמע דלוקה דאפ' לו' דמה שנר' בלא קרבן הוי ביאה ריקנית ושוב כ' אמנם לפי ס' החינוך דכל שאפ' לעבור עליו בלתי מעשה אפילו עשה מעשה מקרי לאו שאין בו מעשה לא יתכן תי' זה וק"ל עכ"ל ועיין להרב מגי"ס דצ"א ע"ב ולהר' עושה שלו' דנ"א ונ"ב מה שהאריכו בזה ואין מקום כאן להאריך:

ועוד נ"ל לישב לקו' הרב לימודי ה' ז"ל דשאני התם גבי עולת ראיה דאם לא הביא עולה בביאתו דאינו לוקה היינו משום דאע"ג דלא הביא העולה ביום ראשון יש לה תשלומין כל שבעה כמש"פ הרמב"ם לשם ה"ד דנמצא כשלא הביא יום א' בביאתו עדיין לא עבר הלאו אלא עד שיעבור כל הרגל ולא יביא ואז כשלא הביא שוא"ת הוא ולהכי לא לקי אשר לא כן כשמקריב הקרבן בלא מלח דתכף בהקרבתו הוא עובר הלאו ולקי מכח מעשה הקרבתו וה"ן בסדין בציצית דאי לאו תי' התוס' דהוה חל עליו מצות ציצית תכף בלבישתו חשיב שפיר קו"ע במה שלובש כמו ההיא דהקרבת הקרבן בלי מלח ושפיר הק' התוס' ולהכי הוצרכו לתרץ דמצות ציצית לא אתי עליה אלא אחר העטיפה ולאחר העטיפה מה שאינו מטיל ציצית חשיב שפיר שוא"ת דומיא דעולת ראיה כאמור:

מעתה אזדא לה תמיהת השאג"א שהביא משם ר"י שבמרדכי בה' ציצי' כ' בשם ר"י דס"ל דאין איסו' בלבישת טלית בת ד"כ אלא דאם לבש בלא ציצית מבטל מ"ע דאינו אלא מ"ע גרידא להטיל בו ציצית וכ' ומהתימה שד' ר"י בתוס' שכ' למעלה סותרין את דעת ר"י אלו שבמרדכי ע"כ יעו"ש דלפי מה שכתבנו לק"מ דאע"ג דס"ל לר"י דאינו אלא מ"ע להטיל בו ציצית בבגד בת ד"כ מ"מ אי הוי מצות הציצית מתחלת משעת העטיפה חשיב קו"ע כמקריב קרבן בלי מלח והיכי קאמר תלמודא דהוי שוא"ת ולהכי הוצרך לתרץ דמצות ציצית לא חיילא עליה עד לבתר עטיפה דהוי כבא בעזרה ולא הביא קרבן דכיון דיש לו תשלומין כל ז' חשיב שוא"ת:

ואחרי שהצלנו להתוס' משאגת אריה וקול שחל לכאורה נר' דקם דינא כדקדוק מרן ז"ל דמתעטף ומברך ולא קודם העטיפה ודלא כהר' שאגת אריה משום דהוי עובר דעובר ויש להביא סעד מן הירוש' דסו"פ הרואה דאמרו נתעטף מברך להתעטף בציצית ע"כ יעו"ש וכן הביא הטור בסי' כ"ב משם התוספתא דסו"פ הרוא' כלשון הזה יעו"ש ומה שכ' התוס' מיהו מדמברכינן להתעט' בציצי' משמע דבשעת עיטוף עביד מצוה נלפקע"ד דלא תברא כלל דמאי דמברכינן להתעטף היינו הכונה להיות מעוטף בציצית ונר' סעד לזה ממאי דאמרי' ביבמות דל"ה ע"ב תפילין מאימתי מברך עליהן משעת הנחתן ופירש"י מאימתי וכו' משמע לאחר הנחתן איני והאמר ר"י אמר שמואל כל המצות כולן מברך עליהן

עובר לעשיתן אביי ורבא דאמרי תרוייהו משעת הנחה ועד שעת קשירה ופירש"י אביי וכו' דכיון דעדיין לא קשרו עובר לעשיתן הוא ע"כ דהרי הכא דאע"ג דלא עביד מצוה אלא בקשירתם שקשירתם זו עשיתן וכמ"ש מרן סי' כ"ה ס"ח אפי"ה מברך להניח והיינו מוכרח דהכונ' היא להיות מונח בתפילין וכ"כ הרא"ש בפסחים עד"ז משם ר"ת יעו"ש דבשלמא אי הוו ברכות ציצית ותפילין ממצות הראוים לברך בעל ודאי דהיה להם לתקן לברך על קשירת תפילין ועל מצות ציצית אבל כיון דהמצות הם בשיהוי כמ"ש שם ר"ת להכי תקנו הברכה על שם השיהוי דהיינו להיות מעוטף בציצית ולהיות מונח בתפילין ולעולם דמצות ציצית באה אחר העטיפה כמו דמצות תפילין באה אחר ההנחה בשעת קשירה וצריך לברך בשעת העטיפ' ולא קודם וכן ראיתי בס' מחזיק ברכה סי' זה אות א' שהביא משם שו"ת בית יעקב סי' פ"ח דפסק כן ואינו מצוי בידי וכן משמע דס"ל לר' יונה ז"ל שכ' בס' היראה וז"ל וילך לביה"כ וכו' וישב במקומו ואם יש לו עוד טלית יתכס' בו ויברך להתעטף בציצית:

אמנם הלבוש בסי' זה והרמב"ם בפ"ג מה' ציצית ה"ח והר' סולת בלולה במקור חכמה למוהרי"ל פ' דצריך לברך קודם שיתעטף והר' עיקרי הד"ט בדיני ציצית ותפילין אות ל"ד הביא מהר' תפי' לדוד ז"ל דפסק הכי והבה"ט בסי' זה אות ב' כ' שהר' יד אהרן ובני חייא ז"ל דחו דברי הר' בית יעקב הנז"ל וכעת אינם מצויים אצלי ולפי דעתם ק"ט דהיכי קאמר תלמודא דסדין בציצית שוא"ת הוא דלפי מ"ש קום עשה הוא אם עושה מצוה בשעת לביש' כנז"ל וכן משמע דס"ל לרש"י בביצה ד"ח ע"ב ושבת ד' קל"ב ע"ב דמשעת לבישה עביד מצוה וק"ט כמ"ש. מיהו מההיא דהתוס' והירוש' אפשר דלא קשה מידי דאפ' דההיא דכ' דנתעטף מברך להתעטף היינו בדיעבד עם כי כבר עשה מצוה בשטת עטיפה מ"מ אתא לאשמועי' דיכול לברך עדיין כיון דעדיין עושה מצוה וכמו שכן משמע מתוך דברי התוס' דסוכה דט"ל ע"א ד"ה עובר והרא"ש שם יעו"ש דמשם מוכח דס"ל להתוס' דמצות ציצית מתחלת משעת לבישם וכמ"ש בקיצור פסקי תוס' ביבמות אות קס"ט יעו"ש דאי לת"ה מאי מייתו מהירוש' ומתרצים הא אדרב' מהירוש' דהתם היא סיעתא להס"ד דהתוס' דהכא:

והנראה אצלי לישב לדעת הסוברים הנז"ל דמברך קודם העיטוף דמשמע מינה דבשעת עיטוף עביד והיכי קאמר תלמוד' דהוי שוא"ת הוא זה דהכא בסוגיין היינו דרב חסדא הוק' לו לרבה מסדין בציצית ורבה קא משני דשוא"ת שאני וקאמר ר"ח ה"ן שוא"ת וכמו שכן משמע מפירש"י שכ' א"ל ר"ח לרבא וצ"ל לרבה דהא בתחי' הסוגי' היינו דשלח ר"ח לרבה ורבה ס"ל במנחות ד' מ"א ע"א במעשה דרבה בר רב הונא איקלע לבי רבא וכו'

אמר לי' מי סברת חובת גברא הוא חובת טלית הוא וכו' יעו"ש וכן ר"ח ס"ל נמי דחובת טלית הוא שם במנחות דמ"ב ע"ב דקאמר תלמודא בהא פליגי ופירש"י ר"ח סבר ציצית חובת טלית הוא וכו' יעו"ש וא"כ מעתה כי קאמר ר"ח דהשתא דמשני רבה שוא"ת שאני ה"ן גבי ציצית שוא"ת הוא ולא מיעקרי היינו משום דטלית חובת מנא הוא ודרשי כסותך שאתה מכוסה בה כבר ולא חיילא עליה מצות ציצית עד אחר עטיפ' דהוי שוא"ת כמו שתי' התוס' א"כ מעתה לק"מ קו' התוס' שהיק' ומיהו ק' דמדמברכינן להתעטף בציצי' משמע דבשעת עיטוף מצוה ומלשון להתעט' מוכיח בה"ג דחו"ג הוא דמשמע דקמקשו דהיכי הוי שוא"ת דקאמר תלמודא דהוי שוא"ת דלר"ח ורבה ס"ל דחו"ט הוא ולהכי קאמרי דהוי שוא"ת עם שנאמר דעיקר קו' התוס' לעיקר הדין דלפי מאי דקי"ל דחו"ג הוא היכי עקרו רבנן בקום עשה מ"מ לק"מ דנוכל לו' דאע"ג דלפי האמת דקי"ל דחו"ג הוא ובשעת עטיפה עביד מצוה אפי"ה עקרו רבנן בקום עשה דודאי כל שיש נים וטעם בדבר דאי לא אסרו ליה רבנן להטיל ציצית בסדין אתו ללובשו גם בלילה שהוא שלא במקום מצוה ודאי עקרי רבנן אפי' בקום עשה כמו שכ"כ התוס' בנזיר דמ"ג ע"ב ד"ה והאי מת מצוה הוא וכו' יעו"ש וה"ן כיון דלא בדילי אינשי מכסות זה ועבידי דמכסו ביה גם בלילה והכתוב מסרו לחכמים וכיון שיש פנים וטעם בדבר עקרי בקום עשה כההיא דטומאת בעל כהן דעקרו חכמים בקום עשה שיטמא לה בעל וחשבוה כמת מצוה כיון שראו טעם בדבר שקרוביה מתרשלים לקוברה כמ"ש ר"י שם בתוס' יע"ש:

אמנם הנ"ל בזה הוא דכיון דמצות ציצית משיך ואזיל נ"ל דשפיר יכול לברך גם אחר העיטוף וכמ"ש התוס' בפסחים ד"ז ע"ב ד"ה בעידנא גבי לולב משם ר"י דאע"ג דנפק אכתי עוסק במצוה שצריך לנענע וא"כ מהיות טוב א"ת רע דכיון דאין קפידא לברך בשעת העיטוף מי מכניסנו בספק לברך קודם העיטוף דליהוי עובר דעובר:

(שו"ע סי"ג) **דהליכה** מביתו לביה"כ חשיבא הפסק הק' הרט"ז ס"ק י"א מדברי התוס' דסוטה דט"ל ע"א ד"ה כל שכ' וז"ל דהכא בנ"י תכף לברכה מיירי ושיעור תכיפה איכא למשמע מתכיפת סמיכה לשחי' דאמרי' בפ' כל הפסולין כל הסמיכות שהיו שם קורא אני בהם תכף לסמיכה שחיטה חוץ מזו שהיתה בשער נקנור שאין מצורע יכול לכנוס לשם אלמא כדי מהלך משער נקנור עד בית המטבחיים לא חשיב תכיפה. ובמס' מדות משמע שהיה כ"ב אמה עכ"ל הרי דאין ההילוך עצמו חשוב הפסק אלא השהיה כדי אותו ההילוך דאי תימא דהילוך מצד עצמו הוי הפסק היאך ילפי' מהתם שיעור שהיה בין נטילה לברכה דלמה אין השהיה עושה כלום אפילו הרבה מזה ושאני התם בשער

נקנור דהוי הפסק מצד מעשה ההילוך אלא ע"כ ששהה שיעור שהיה אפי' הלך באותו שיעור לא הוי הפסק וכו' עכ"ל:

ולפ"ד נ"ל לישב דמשם ראיה לומ' דהילוך הוי הפסק דהרי בזבחים דל"ג ע"א מייתי תלמודא סיעתא לעולא דאמר דביאה במקצת שמה ביאה מהך תוספתא דכל הסמיכות וכו' ואי אמרת ביאה במקצת לא שמה ביאה ליעייל ידיה ולסמוך ופירש"י בד"ה ליעייל וכו' וקא ס"ד ר' היא דאמר כל צפון העזרה כשר לשחיטה וכו' יעו"ש ואם איתא דהילוך לא חשיב הפסק כלל הא לפי מאי דס"ד דר' היא הא שפיר מצי למסמך בשער ולהוליכו בפנים לשוחטו כיון דליכא שהיית כ"ב אמה לר' אי הילוך לא חשיב הפסק והו"ל תכף לסמיכה שחיטה ואמאי קאמ' ברייי' כל הסמיכות שהיו שם קורא אני עליהם תיכף לסמיכה שחיטה חוץ מזו ועוד דהרי גם לפי המסקנא לאי"ד קיימא כרבי ומאי משני דבעי' כל כחו הא אפי' אי לא יכנס כלל חשיבא סמיכה תכף לשחיטה אלא מוכרח דהילוך חשיבא הפסק ולהכי הוצרך תלמודא גם לפי מאי דמוקי לה נראה דלכשיהיה תכף לסמיכה שחיטה צריך דליעייליה לידיה אלא דאינו יכול משום דבעי' סמיכה בכל כחו וצריך שיכנס ראשו ורובו והשתא אי איירי הכא נמי גבי ציצית שהלך כ"ב אמה ח"ל דאיתיה לשהיה דכ"ב אמה ואי הלך פחות מכ"ב אמה נמי הילוכו חשיבא הפסק ומהתימה על ר' יונה הב"ד הב"י סי' ק"ד שכ' דלא מצינו הליכה שנקראת הפסקה בשום מקום דלפי מ"ש דמסוגיין דזבחים מוכח הכי הרי מצינו דהליכה חשיבא הפסק. והיותר תימה על הרב מ"א ז"ל שכ' בסי' ק"ד ס"ק ג' אבל יכול ללילך למקום אחר כדי שיפול הנחש דלא מצינו הליכה שנקראת הפסק בשום מקום ע"כ ואילו הוא עצמו בסי' קס"ו ס"ק ג' הוכיח במישור מסוגיין דזבחים הנז"ל כמ"ש דאפי' הליכה מועטת חשיבא הפסק יעו"ש. והנה בעיקר ראית התוס' הנ"ל מההיא דפ' כל הפסולין דשיעור תפיסה הויא עד כ"ב אמה תמיה לי דאם כדבריהם כן הוא כי קאמר התם הא מני ר"י בר"י הוא דאמר מרחק צפון מאי משני הא סוף סוף אי ביא' במקצת לא שמה ביאה ליעייל ידיה וליסמוך כי כל כמה דבצרת להו מכ"ב בצרא ליה שיעורא וחשיבא שפיר סמיכה תכף לשחי' כיון דאין הקפידה אלא עד כ"ב אמות וכ"כ ראיתי בשו"ת חכם צבי סי' קכ"ח שעמד מתמיה ע"ד התו' הללו וז"ל והנה לא מבעיא להאי"ד דפשי' ופשי' דאפילו בכדי פסיעה א' מקרי הפסק שהרי מוקמי' לה כר' וא"כ יכול לשחוט תכף אצל הפתח ואפ"ה לא מקרי תכף דאס"ד בפחות מכ"ב אמה מקרי תכף אכתי ק' לישחט תכף אצל הפתח וכו' וא"כ להא"ד לית דין ולית דיין אלא אפי' ללישנא קמא דמוקי לה כריב"י ע"כ לו' דלס' המק' דר' היא אפילו בפסיעה אחת הוי הפסק כאמו' וא"כ אף התרצן דמוקי לה כריב"י

מנ"ל דפליג בהאי ס' דשיעור הפסק אמאי דס' המק' בהכרח כיון דמן התרצן לא מוכח מידי דאיכ"ל דאף הוא מודה להמק' בזה וביותר דלהא"ד האמת הוא כך וכו' ונלאו כל חכמי לב לישבה עכ"ל:

ולפק"ד אי מהא לא תברא להתוס' והן קדם אבא אעי'ר מה שיש מן הקושי בדברי הרמב"ם דבפ"ג מה' ביאת המקדש הי"ח פ' וכן טמא שהכניס ידו למקדש מכין אותו מכת מרדות ע"כ משמע דס"ל דביאה במקצת שמה ביאה וא"כ איך פ' בפ"ד מה' מחוסרי כפרה ה"ב כיצד עושין לו המצורע עומד חוץ לעזרת ישר' כנגד פתח מזרחית באסקופת שער נקנור ואח"ך מביא את האשם של מצורע עד הפתח ומכניס שתי ידיו לעזרה וסומך עליו ושוחטין אותו מיד ומקבלין שני הכהנים את דמו וכו' ע"כ וק"ל והיכי מכניס ידיו כיון דס"ל דביאה במקצת שמה ביאה ומכין אותו מ"מ וע"כ נ"ל לישב דאדרבא מדקאמר דמכין אותו מ"מ והרי הוא ז"ל בההוא פרקא ה"ט פסק דמחוסר כפורים שנכנס לעזרת ישראל וכו' מכין יאותו מ"מ מוכח דכאן לא שמיה ביאה דאי שמיה ביאה דכיון דהוא טמא הי"ל ללקות נמי אלא דבעיקר פיסקא דה' ט' ק"ל דהרי בהדיא פירש"י בסוטה ד"ז ע"א במתני' ד"ה ששם משקין את הסוטו' ומחוסר כפורים שנכנס לעזרה בכרת וממילא דלקי ואיך פ' דאין מלקין אותו אלא מ"מ וצ"ע מ"מ לפי דבריו מוכח שפיר דביאה במקצת לא שמיה ביאה. והנה הרמב"ם ז"ל ה' בית הבחירה פ"ה הי"ו פ' כרבי דכל צפון העזרה הוא המקום ששוחטין בו ובפ"ג מה' מעשה הקרבנות הי"א פסק אין סומכין אלא בעזרה וכו' ואם היה בעל הקרבן עומד בחוץ והכניס ידו בפנים וסמך סמיכתו כשירה והוא שיסמוך בכל כחו ע"כ ומדלא קאמר והוא שיכניס ראשו ורובו ויסמוך דסמיכה בכל כחו בעינן משמע דס"ל דיוכל לסמוך בכל כחו אפי' בלא כניסת ראשו ורובו א"כ כי דחי ר' יוסף בסוגיין משום דלא אפ' לאו דקיימא היא וקיימ' ברייי' דכל הסמיכות וכו' כריב"י ושפיר יכול ליכנס ידיו ולפי זה שפיר פ' הרמב"ם ז"ל בפ"ד מה' מחוסרי כפרה דמכניס ידיו וסומך כיון דקי"ל דביאה במקצת לא שמה ביאה ואינו צריך שיכנס ראשו ורובו וקי"ל כר' דכל העזרה כשר להקרבה והוי שפיר תכף וכו' וכמו שכ' הלח"ם לשם משם מוהריק"ו יעו"ש. אמנם הברייתא קיימא כריב"י דמרחק צפון ולהכי קאמר ברייתא דלא הוי תכף וכו' ומינה דהך ברייתא מייתו התוס' סיעתא לשיעור שהיה ועם כי ריב"י לא פליג בס' המקשן מ"מ מה לנו מריב"י אלא מהברייתא עם כי הס"ד דתלמודא היה דאתיא התוס' כר' דאפי' בפסיע' אחת הוי הפסק כיון דקיימא הברייתא כריב"י מה לנו מהתרצן והמק' אמנם לפמ"ש בעניותין הא ודאי ק"ט אלא די"ל דסמך תלמודא אפירוקא דר' יוסף ולהכי לא פריך כמ"ש ולעולה דדברי התוס' וראייתם שרירין וקיימים וכמו שפ' מרן: